

EDEBİYAT || KÜLTÜR || GENÇLİK DERGİSİ
YIL:3 SAYI:4 || EYLÜL-EKİM 2020

DOSYA:

Saz Sairleri ve Türküler

SÖYLEŞİ:

Metin Ekrem

Saz İle Söz Arasında

BİR KİTAP BİR KİMLİK

BİR ÖNDER:

Mahmud Derviş

Asaf Kemal Paşalı

Vefa Kaya

Mustafa Sade

Yekta Tanır

Sülbiye Şerifoğlu

Musa Kamil

Ubeydullah Beşir

Yusuf Mirza Keskin

Bülent Gökçe

Harun Elveda

Kadir Sersende

Erhan Kutluer

Mert Aslankılıç

Rıza Çiçek

İbrahim Şaşma

Özay Şenöz

Şaban Çiftci

Gökhan Kefal

Yusuf Sertaç Ayan

derman:

em, takat, çare

Benim can vermeye dermanım mı var?

Künye

B12 Dergisi

Süleymaniye, Süleymaniye
Caddesi. No: 11
Fatih/İstanbul

Yıl: 2020 Eylül-Ekim **Sayı:** 4

İmtiyaz Sahibi:

Şener Ağaç

Yayın Editörü:

Yusuf Sertaç Ayan

Yayın Yönetmeni:

Mine Çatal

Yazı İşleri Sorumlusu:

Musa Kamil

Yayın Kurulu:

Hüseyin Kader
Ali Karayılan
Abdurrahim Güvenir
Fatma Büşra Kaya
Birgül Karakaş
Ayşenur Çoban

Tashih:

Rıza Çiçek
Ubeydullah Beşir Köroğlu

Son Okuma:

Fatma Büşra Kaya

Grafik Tasarım:

Rümeysa Çelik

Poster:

Numan Aydın

Kapak Fotoğrafı:

Mustafa Çağrı Soyer
Ömer Faruk Yaman

İletişim:

b12dergisi@ensar.org

📞 📧 📱 /b12dergisi

Her hakkı mahfuzdur. Yazılı izin olmadan, tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında hiçbir yolla çoğaltılamaz. Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Önyazı

Değerli Okuyucu,

B12 Dergisi olarak 4. sayımızla karşınızdayız.

Dergimiz soluğunu kesmeden yayın hayatına devam etmektedir. Elinizde tutmakta olduğunuz nüsha hâlihazırda yazıp çizen yazarların, şairlerin ve henüz yetişmekte olan genç edebiyatçıların kültür dünyalarını birleştirmektedir. Bu mümtaz çalışmaya katkılarını sunan bütün ekip arkadaşlarımız ve emeği geçenler adına şunu belirtmeliyiz ki: Bu sayı Türk yayıncılığına takdim edilmiştir.

Bu sayıda;

“*Saz Şairleri ve Türküler*” dosya konumuza Özay Şenöz, Rıza Çiçek, Erhan Kutluer, Ubeydullah Beşir ve Mert Aslankılıç katkılarını sağladı.

Metin Ekrem’le “*Saz ile Söz Arasında*” başlıklı söyleşisiyle Yusuf Sertaç Ayan, “*şiir-türkü*” bağlamından doğan keyifli bir konuşmayla bizlerle.

Gökhan Kefal, Bülent Gökçe, Harun Elveda, İbrahim Şaşmaz, Yekta Tanır, Mustafa Sade ve Yusuf Mirza Keskin bu sayımızın şairleri.

“*Sonrasına Hatıra*” adlı hikâyesinin devamıyla Ubeydullah Beşir bu sayımızın hikâyecisi.

-Bir Kitap, Bir Kimlik, Bir Önder- köşemizde Kadir Sersende, Mahmud Derviş hakkında yazdı.

İnceleme sayfalarımızda Vefa Kaya, Asaf Kemal Paşalı ve Musa Kamil yer aldı.

Şaban Çiftci ve Sülbiye Şerifoğlu bu sayımızda yer alan diğer yazarlarımız.

Gelecek sayılarda görüşmek dileğiyle...

B12 Dergisi

İçindekiler

UÇUN EY GÜVERCİNLER İbrahim Şaşma	8
KURSAK Bülent Gökçe	10
İSLÂMCILAR ARASINDA İSMET ÖZEL: ÜSTAT İLE YOLDAŞ ARASINDA Vefa Kaya	11
UZAR GİDER BU HAVALAR Rıza Çiçek	16
KADERİN SEBEBİ HİKÂYESİ Asaf Kemal Paşalı	19
PUSLU ÇERAĞ Gökhan Kefal	21
YAĞMUR İÇİN Harun Elveda	23
KALEM ŞAİRİNDEN MEYDAN ŞİİRİNE: NEDİR, NE DEMEKTİR? Erhan Kutluer	24
SONRASINA HATIRA Ubeydullah Beşir	26
METİN EKREM 'LE SAZ İLE SÖZ ARASINDA Söyleşen: Yusuf Sertaç Ayan	32
YAKIN UZAKLIK Yekta Tanır	36
CEYLAN BAĞIRTISI Yusuf Mirza Keskin	37
MEHMET KAPLAN'IN ŞAM-I GARİBAN'I TAHLİLİ ÜZERİNE Musa Kamil	38
TÜRK DÜNYASININ İTRİ'Sİ Şaban Çiftci	41
SÖZE CAN VEREN ÂŞIK'IN SESİ Ubeydullah Beşir	42
İSTİKLÂL GECESİ Mustafa Sade	44
FISILTININ DUASI ÇİĞLİĞİNİN ŞİİRİDİR: MAHMUD DERVİŞ Kadir Sersende	47
SÜRGÜNDEN MEKTUP Mahmud Derviş	49
VERYÜZÜNÜN EZİLMİŞLERİ Sülbiye Şerifoğlu	53
ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU VE ŞERİF TAŞLIOVA MÜŞÂARESİ Özay Şenöz	55
BİR AYRILIK BİR YOKSULLUK BİR ÖLÜM: MUHARREM ERTAŞ PORTRESİ Mert Aslankılınc	57

Editörden

Sezai Karakoç için şiiri, iyi bir şiir yapan kıstas; şiir okurunun o şiiri okumasının akabinde artık eskisi gibi biri olmamasıdır. İdrak genleşmesine, dil bilincine, yaşama ait bir fark edişe ve hayata dair bir zenginleşmeye yol açan şiir iyi bir şiirdir. Ezcümle iyi şiir, okurunu değiştirir.

Bu kıstası sadece şiir için düşünmek elbet tabii yanlış olacaktır. Başka sanatları, farklı mekânları, bazı dekorları ve kimi insanları da bu kıstasa tabi tutabiliriz. Pek açıktır ki bu tutum bir beis veyahut bir esrar barındırmayan hayati müdahalelerden sadece birisidir. O şiir, o mekân, o dekor ve o insan... Değişmeksizin, kolumuzdan tutup belki keskin bir dönemece, belki uçsuz bir yamaca veya bir patikaya; belki gelişim bulan ve güçlenen bir bilince, belki de belli olanı farklılaştırmaya... Filhakika güdümüzde kök salan esasa dair bir değişim her şeyi değiştirir. Görmek mi? Evet, fark edebilmektir.

Nasıl ki iyi bir şiir okurunda belli başlı etmenleri daha belirgin kılıyorsa aynı durumun türküler içinde geçerli olduğunu bilmek gerekir. Türküler, heybesinde birden fazla şiir ve daha da fazlasını barındırabilir. Lakin şu zamana kadar yazılan bütün şiirler tek bir türküye aittir. Hatta bu sebepten midir? Bilinmez. Şu da var ki “Âşık susarsa, arif konuşursa helak olur” demiştir Hz. Mevlâna. Hakikati sırlanmış hikmet olan bu cümleye yakın bir merteben bakmaya çalıştığımızda göreceğimiz tanıdık kimseler “âşık” ile “arif” olacaktır. Ardından da hâl sonrası gerçekleşen küçük kıyamet. “Arif”, seçkinlikten ziyade seçilmiş olmayı belirtir. Şiirin, şairini seçmesinde olduğu gibi. Bildiği halde susmasından daha çok bilmeden susması gerekir. “Âşık” için bu söz konusu bile değildir. “Âşık”, dertli olan değil, derman olan kimsedir. Seçilmiştir. Susmak için yaşamak, mümkün değildir.

Nice tanımlamalara mazhar olabilecek bu sıfatlar için bilinmesi gereken bir husus vardır ki daha nice anlam ve açılımları da beraberinde getirir: Her şeyin ömrü sözümüzün nihayete erdiği sese kadardır. Sabır için de inkâr için de öyle. Hilkatten ecelde can bulduğumuz son vakte kadar... Söz, nasiptir. Buna sadece sunulan vaatlerin bulunduğu kefedeki yer açmak öze karşı tutunulabilecek tavırlardan en uğursuzudur. Olması bir zaruret barındırmayan olmuyordur. Kim için? Olmaması gereken de oluyor değildir. Öyleyse iyiliktir.

Yunus Emre’yi yalnızca büyük bir felsefeye sahip olduğu için gözetmeyiz. Şiiriyle bir türkü söyler. Duymak gerekir: Sevmeliyiz. Ki Karacaoğlan da aşkı terennüm eder, Ercişli Emrah’ta. Farkı belirleyen samimiyettir. Sesin, sözle sineyi kavraması... Eller olmadan bir ağacı tanımak gibi. Can olmadan; can olmasın diye.

“Azrail gelmiş de can talep eder

Benim can vermeye dermanım mı var?”

UÇUN EY GÜVERCİNLER

İbrahim Şaşma

Uçun ey güvercinler, saçaklar yangın yeri,
Kalbime paslı kilit, değdiği andan beri.
Uçun ey güvercinler, aşk için bu kanatlar.
Şühedayı bekliyor, miraç için kır atlar.
Pusuda yatar iken bir gecenin karası.
Uçun ey güvercinler, uçun zaman durası.
Hilal düşer uçmazsan, yıldız düşer - gök düşer.
Bu aşkın nazarında, her bir omza yük düşer.
Uçun ey güvercinler, ehabil kanadıyla.
Hamza'nın ve Bilal'in, eliften inadıyla.
Sessiz bir lerzan hali, zilzal zilzal üstüne.
Ben inandım uçun siz, kanatların rüştüne.
Bu sala diriliştir, ölümü işitmeyin
Bir temmuz akşamında, hilali üşütmeyin

Sökmez yaban rüzgârı, sökmez yaban nefesi.
Al bayrağa kâfidir, bu canın ten kafesi.
İsli çıram aşk ile can kandiline dönsün.
Benim elimle yandı, benim elimle sönsün.
Bir gecenin avcundan, dökülmek yok kum gibi.
Hayaller ki kursakta, kalmaya mahkûm gibi.
Uçun ey güvercinler, bizim diye semalar.
Uçun da bizim olsun, o mübarek cumalar.
Bir gözün beyazına, düşen kara olmaya;
Arsızların döşünde, uçun yara olmaya.
Uçun da İbrahim'i, İsmail'i görsünler.
Uçun da hayallerden, yağlı urgan örsünler.
Uçun da boyun eğsin, cümle ehl-i ihanet.
Kaf dağını arasın, kırk yıllık bir kehanet.

Uçun ey güvercinler, Eyyubi çağrısına.
Serin bir merhem olun, bir vatan ağrısına.
Gün kıyamet günüdür, üflendi artık sura.
Siz uçunda Ebrehe, bakmasın hiç kusura.
Gözden düşen katrenin ve dudaklarda ahın.
Cümleniz şahididir, o şehit Abdullah'ın.
Bu nasıl bir tipidir, bu nasıl bir fırtına?
Temmuz zemherisinde, uyun aşkın şartına.
Neslim icazet almaz, arsızca bir akından.
Uçun ey güvercinler, bıçak çıkacak kından
Cumalara ay yıldız, ak alınlara secde;
Uçun ey güvercinler, yer gök gelecek vecde.
Uçun selam götürün, Ömer'e, Hasan'lara.
Cennetin dal ucuna, kalbini asanlara.

Bu gece kara gece, kalmaz mazlumun ahı,
 Sürüyüp de getirin, saçlarından sabahı.
 Dem ki aşka koşmanın, dem ki uçmanın demi.
 Uçun da çekin alın, kuyulardan âdemi.
 Uçun gazez yüklenmiş cümle gürüha inat,
 Kanatların ucunda, gönlümdeki kâinat.
 Yekpare bir milletin, dara çekilmez ruhu.
 Uçun da bir tufanın, uçun siz olun Nuh'u.
 Uçun zemheri vakti, temmuzlarda kar vatan.
 Züleyha da vatandır, Aslı vatan, yâr vatan.
 İlahi bir huzurda, bir tek aşk olsun suçun.
 Bir ulusun dilinde, Ömer olmaya uçun.
 Kelepçeyi tanımaz, zincir tutmaz bu tenler.
 Cennetin bülbülüdür, gül aşkına ötenler.

Uçun ey güvercinler, yangın yeri bağırlar.
 Uçun da rabbim sizi, rahmetiyle ağırlar.
 Safa Merve'de Hacer olup koşmanın vakti.
 Uçmak olsun bu aşkın, uçmak olsun tek akdi.
 Boyun eğme kurşuna, ne çelik zırhlı tanka;
 Uç ey gümüş kanatlım, uç ey Zümrüdi Anka.
 Hangi arsız dokunur, İrade-i Millete?
 Razi olmak yok bizde, o arsızca illete...
 Al bayrağım göklerde, okunacak ezanlar.
 Hevesinde boğulsun, bize mezar kazanlar.
 Dem ki kıyamet demi, külün yanma vaktidir.
 Goncası gün görmemiş, gülün yanma vaktidir.
 Uçun ey güvercinler, bir katre su getirin.
 Şüheda diyarından aşk ile "hu" getirin.

Bana sabah getirin, bana bahar, bana su;
 Kanat çırpın yurdumun, son bulsun o kâbusu.
 Uçun ey güvercinler, Fatihçe bir edayla.
 Arar bulurum sizi, Yasin-i bir nidayla.
 Ne yolcu kaldı handa, ne bir hancı handa.
 Sefer boynun borcudur, bu çetin imtihanda.
 Ensemde Kabil gezer ve bir bıçak döşümde.
 Hızır'la ahbap idim kaç gecedir düşümde
 Uçun da bir ay doğsun, dokunun gelin leyle
 Saçaklarda beklemek, yakışmaz bize böyle.
 Yar'dan selam söyleyin, yâr diye gidenlere.
 Şeref diye şan diye, ar diye gidenlere.
 Uçun ayın şavkına, hilalde buluşalım.
 Feyza nehrinden suyla, Bilal'de buluşalım.

KURSAK

Bülent Gökçe

Geceyi, güne kavuşturanların ardı birkaç tesellidir
İşkillenen dudaklar diğer güne kavuşmanın ürpertisiyle
Hazmedilmemiş dünya kelimini merhametle yontar
İlk karşılık insana işaret ve istikamet olur böylece
Terk edenin düne ait oluşu iftihar saflarından hürmet
Kabına sığan neyse izah etmen gerek
Yalnızca inanların ön kabulleri midir keramet
Gözyaşlarıyla tanımlanıp ilan edildi her bir suret
İtibar, güzel ve çirkin her oluşumda kıtas
Uzakta yaşanan gürültü sayıldı, güldürü...
Oysa bir başkaldırı değil bir başkadır sevmek

İSLÂMCILAR ARASINDA İSMET ÖZEL: ÜSTAT İLE YOLDAŞ ARASINDA

Vefa Kaya

“Bu nedenle yazmanın kendisini başlı başına bir amaç olarak değil, esas amaca hizmet eden bir araç olarak görür.”

Belirli bir alanda ciddi bir başarı göstermiş insanlar kamuya mâl olmuş bir isme sahip olurlar. Kamuya mâl olmuş insanların genelde kendi kamusal imgelerine ve algılanma biçimlerine ilişkin az çok bir tasaya sahip oldukları tahmin edilebilir. Ancak İsmet Özel’in kendi kamusallığına ilişkin tavrı basitçe tasa kelimesiyle açıklanamayacak bir kontrol duygusuna işaret eder. Bu minvalde kendi masalını yıkarak kendisi hakkındaki “hakiki” gerçeği ilan ettiği otobiyografik metni ‘Waldo Sen Neden Burada Değilsin’ aynı zamanda şairin kamusal bir figür olarak analiz edilme tarzlarını baştan şekillendirme amacını da potansiyel olarak içerisinde barındırır. Burada, kamusal bir figür olarak İsmet Özel’in konumunu İslâmcı bir muhit içerisinde tartışmaya çalışacağım. Hemen belirtmeliyim ki amacım onun düşüncelerini incelemek değil. Ne söylediğinden ziyade nasıl söylediğine, öz yerine biçime, metnin kendisinden ziyade metnin içinde yer aldığı mekânsal ve zamansal boyuta odaklanacağım. Biraz daha somutlaştırmam gerekirse, İsmet Özel’in İslâmcı çevre içerisinde nasıl bir üslupla, hangi konumdan, yedeğinde hangi kavramsal repertuara dayanarak konuştuğunu irdelemeye çalışacağım.

İsmet Özel kabaca Yeni Devir’de yazmaya başlamasından Milli Gazete’de köşe yazarlığından ayrıldığı sürece kadar olan dönemde İslâmcı bir çevre içerisinde söylem üretti. Köşesindeki ilk yazısı, 20 Nisan 1977 tarihli ‘Yazmanın Vebali’ başlığını taşıyor. Son yazısı ise, 4 Ağustos 2003 tarihli ‘Bir Zamanlar Bir İsmet Özel Vardı’ başlığıyla içinde bulunduğu İslâmcı kesime sansasyonel bir veda mesajı içeriyor. Özel’in köşe yazarlığı tarihi yaklaşık olarak 12 Eylül 1980 darbesi ile AK Parti’nin iktidara geldiği 2002 yılı arasındaki süreçte kendisinin kamusal bir İslâmcı entelektüel olarak temayüz ettiği anlamına gelir. Bu açıdan İsmet Özel’in İslâmcılığı, Türkiye’de 1980 sonrası İslâmcılığın yükselişe geçme öyküsünün bir parçasını oluşturur. Amerikalı antropolog Michael Meeker’in yazdığı iki makale (1991 ve 1994)^[1], İsmet Özel’in de içerisinde yer aldığı aydınları “Yeni Müslüman Entelektüeller” olarak isimlendirerek İslamcı yazar ve İslamcı okur tipleri üzerinden İslâmcılığın yükselişini açıklamaya çalışmasıyla süreci anlamlandırmak için iyi bir başlangıç zemini sunar. Meeker’in analizinin gücü dışarıdan, soğukkanlı ve nesnel bir göze sahip olmasından ileri gelir. Burada onun işaret ettiği okur ile yazar tipi zemini üzerinden İsmet Özel’in köşe yazarlığı pratiği ve okuru ile kurduğu ilişkiyi İslâmcı muhit bağlamı içerisinde tartışmayı deneyeceğim.

Bir Kürsü Olarak Köşe Yazarlığı

Köşe yazarlığı bir iletişim biçimi olarak oldukça sınırlı bir imkâna işaret eder. Her zaman yer dardır ve derin mevzulara girmek zordur. Öte yandan sınırlı bir alanda anlamlı bir içerik üretmek gerekir. Köşe yazarı olmak haftanın belirli günlerinde belirli sayıda yazma rutinini içerir. Bu yazma rutini, belirli bir süre sonra, yazar için yıpratıcı olabileceği gibi okuyucuya numara çekmesine de vesile olabilir. Yeterince bilmediği konular hakkında yazabilir. Belki daha önemlisi inanmadığı ve hissetmediği şeyleri yazabilir. Her hafta kamuoyu önünde kaydı tutulan yazıları tutarsızlık suçlamasıyla muhatap olmasına neden olabilir. Güncelde, sığ sulara hareket ederek derinlikli, esaslı ve kalıcı arayışlara imkân bulamayabilir.

Bir kürsü olarak köşe yazarlığının olumsuz şartlar listesini uzatmak mümkündür. İsmet Özel'i okuyanlar, onun bu durumun gayet bilincinde olduğunu iyi bilirler. Bir gazeteci ve yazar olarak İsmet Özel böyle bir ortamın zorunluluğu karşısında kendisine birtakım çareler üretebilmiştir. Ne de olsa şairdir ve kelimelerle arası iyidir. Özel köşesinden “*konusur*” gibi yazar. Okuyucusunu karşısına alıp onunla konuşur, söyleşir, dertleşir. Böylelikle biçim kaygısını aşmaya çalışır. Yazarak dünyaya müdahale etmek ister. Marksist praxis kavramını İslâmi hayırlı amele dönüştürür. Bu nedenle yazmanın kendisini başlı başına bir amaç olarak değil, esas amaca hizmet eden bir araç olarak görür. Şair olması da yazarlığında konuşma üslubunu tercih etmesinde bir etkidir. Dildeki esas performansını uzun yıllar üzerinde çalıştığı şiirlerinde göstermek ister. Yeni Devir'deki erken dönem yazılarında dar bir çevreye sahip İslâmcı cemaatin samimi ortamını hissetmek mümkündür.

Özel'in köşe yazarlığı pratiğinde temel kaygı olarak samimiyet öne çıkar. Yazı ortamının getirdiği yapaylıktan kurtulmak ister. Konuşur gibi yazmasında da samimiyet kaygısı esastır. İslamcı bir entelektüel olarak İsmet Özel köşe yazarlığını profesyonel bir gazetecilik mesleği olarak görmez. Bu yüzden okuyucusuna numara çekmeyi öğrenmiş, meslekte kaşarlanmış gazeteciler gibi olmaktan kaçınmaya çalışır. İsmet Özel belirli bir amaç uğruna, dünya görüşünde ortaklaştığı ideal okuyucusuyla beraber bir yol yürümek için yazar. Onun yazıları kitlelere değil, tek bir okuyucuya seslenir. Zihninde ideal bir okuyucu tasavvur eder gibi yazar. Konuştuğu okur, ikinci tekil şahıs olarak sendir. Okuruyla samimi, aracısız, yüz yüze bir ilişki kurmaya çalışır. Köşe yazılarıyla herkesin katılımına açık, renkli ve bir o kadar kaotik ve tehlikelerle dolu bir kamusal alana katkı sunmayı değil, dünya görüşünde ortaklaştığı ideal okuruyla bir emniyet ve güvenlik alanı inşa etmek ister. Okuruyla kurduğu ilişkide nihayetinde bir hakikat alanı kurmak gibi bir derde sahiptir. Okuruyla ilişkisini karakterize eden kelimeler olarak konuşmak, paylaşmak, samimiyet, amel ve ideal-sen öne çıkar. Hepsi aslında şairin gazete köşesinin yapaylığından kaçarak sahici bir yüz yüze ilişkiyi arzuladığına işaret eder.

İsmet Özel'in Konuştuğu Okur Kimdir?

İsmet Özel'in "sen" olarak okuru biriciktir. Onun okuru kendisini bir şekilde özel hisseder. Bu özel hissetme hali okurun bir şura sahip olmasıyla temellenir. İsmet Özel okuru kitlelerin aksine bir bilince sahip olduğu için diğerlerinden ayrılır. Teorik olarak eğitilmiş olması kesinlikle gerekmez ancak fiili durumda onun okurunun eğitilmiş olmama ihtimali düşüktür. Onun okuru alelade bir kişi değildir. Müslümanlığının bilincinde olan, %6 olarak ifade edilen Amerikalıların korktuğu bir grubun içerisinde yer alan bir şahsiyettir. Onun sıkı bir okuru, dünya-sistemi denen çarktan haberdar olduğu için sistemin tuzaklarına düşmeme konusunda kararlıdır. Böylece gündelik hayatta yaptığı işlerle veya toplumda işgal ettiği konumla ilgisi olmaksızın sahip olduğu bilgi ve bilinç temelinde özel bir Müslüman olduğunu hisseder.

İsmet Özel, ideal-sen olarak hitap ettiği okuruna kıymet verdiğini hissettiren bir yazardır. Okurun zekâsına hitap eden ironiyi ustalıkla kullanır. Onun okuru beraber yol yürüdüğü ve hakikati paylaştığı bir dert ortağı ve yoldaş olduğu kadar, zihinsel olarak gelişmesi ve özgüven kazanması gereken bir kişidir de aynı zamanda. Başlığıyla okurunu şaşırtmayı ve sürpriz sonlu yazılarıyla düşündürmeyi sever. Basmakalıp düşünce ve ifadeleri sorgulatmaya çalışır. Bilginin sıhhati konusunda titiz davranmaya teşvik eder. Estetik beğenilerini okuruyla sık sık paylaşarak pop ve arabesk gibi müzik türlerinin insanları aptallaştırdığını düşünür. Lâikler karşısında İslâmcı okurunun özgüven kazanmasına yardımcı olmaya çalışır. Bütün bunlar şu anlama gelir: O bir yandan okuruyla "ben-sen" ilişkisini kurarak güvenli bir alan inşa etmeye çalışan samimi bir yoldaş olarak, öte yandan okurunun zihin kapasitesini ve düzeyini geliştirmeye çabalayan bir üstat gibi davranır.

Seçkin Öncü Kadro İnşası

İsmet Özel, yazılarında seslendiği, konuştuğu ve dertleştiği biricik okuruyla yalnızca hakikatin paylaşılması olarak varoluşsal "sen-ben" ilişkisi kurmanın ötesine geçer. Öteye geçmesinin anlamı açıktır: Praxisi, eylemi, ameli, dünyayı değiştirmenin modern bir yöntemi olarak politikayı incelemek. "*Cuma Mektupları*", İsmet Özel'in köşe yazıları içerisinde gerek uzunluğuna eşlik eden taşıdığı derinliği gerekse politik içeriği bakımından müstesna bir yere sahiptir. Özel'in söz konusu mektupları, İslâmcı bir kamusal entelektüel figür olarak kendisini en açık biçimde sergileyebildiği bir mecra olarak düşünülebilir. "*Cuma Mektupları'nın*" içeriğinden ziyade okurla kurduğu ilişki biçimi tartışma konusu edilecek olursa, öncelikli olarak İsmet Özel'in '*Mektuplar*' aracılığıyla kime seslendiğini tespit etmek gerekir. "*Cuma Mektupları'nın*" ilk beş kitabında okurun "ideal-sen" olarak formülasyonunun ötesinde bir kadro inşası hedefi göze çarpmaktadır. İslâmcı siyasetin yükselişe geçtiği 1980'lerin sonu ile 1990'lı yılların başında İsmet Özel'in siyasal

gelişmeleri analiz etme konusunda oldukça istekli olduğu görülmektedir. Necip Fazıl'ın çeşitli partilerle kurduğu netameli ilişkilerin ve Sezai Karakoç'un kendi parti kurma tecrübesinin aksine başından beri partili bir entelektüel olan İsmet Özel'in bu dönemde ülkenin geleceğine dair umudunun diri olduğu gözlemlenebilir. Bu umudun da etkisiyle “*Mektuplar*’ında” bir ‘sen’ olarak seslendiği özel okuyucularına seçkin bir öncü kadro inşa edilmesi gerektiğine ilişkin düşüncelerini aktarır. Müslümanların içerisinde bilimde, sanatta, felsefede ve siyasette seçkin bir öncü kadronun çıkması gerektiğini, bu eğitimli kadro aracılığıyla hem Müslümanların modern dünyanın dayatmaları karşısında kendileri kalarak gerçek bir karşılık üretebileceğini hem de Türkiye’nin dünya sistemine rağmen kendi *sonderweg*’inde ilerleyen bağımsız bir ülke olabileceğini ifade eder. Böylece “*Cuma Mektupları*”, okur olarak dertleştiği ideal-senin ötesinde taşıdığı seçkin İslâmcı kadro fikriyle aynı zamanda politik bir imayı içermektedir. Böyle bir politik bağlam içerisinde konuştuğunda İsmet Özel’in okurla kurduğu ilişki başkalaşır, dönüşür ve yumuşak üsluptan uzaklaşır. Artık hakikat iki kişi arasında bir yolculuk sonucu vuku bulan diyalojik bir imkân olarak görülmez. Yazar hakikati bilir ve okuruna aktarır. Tartışmaya açık bir durum söz konusu değildir. Dünya sisteminin Türkiye’ye yönelik uzun vadeli plan ve projelerini tarihsel bir süreç içerisinde çözümlemeye çalışan İsmet Özel, okurunun onun akıl yürütmesini aynen takip etmesi gerektiğini düşünür. Yazı ve konuşmalarıyla biricik okurunun zihin düzeyini yükseltmek ve onu bilinçlendirmek isteyen İsmet Özel, seslendiği okurları arasından İslâmcı bir seçkin zümre oluşmasını ister gibidir. Böylece İslâmcı camia içerisinde okurla yaygın bir ilişki kurma biçimi olan üstatlığa özgü davranış kalıplarının büyümesine kapılır.

İsmet Özel Niçin Bir Üstat Olamadı?

İsmet Özel, okuruyla kurduğu ilişki açısından bir yönüyle baktığımızda bir yoldaştır. Yoldaşlık birlikte yol yürümektir. En az iki kişi gerektirir. Çoğuldur. Hakikat yoldaşların birinde veya diğerinde değil, aralarında kurduğu ilişkide saklıdır. Erken dönem köşe yazıları ile “*Tahrir Vazifeleri*” başlığı altında topladığı varoluşsal içerikli yazılarında yazma biçimi olarak yoldaşlık karakteri göze çarpar. Diğer yönüyle baktığımızda ise İsmet Özel bir üstattır. Üstatlık, geleneksel kültürümüzde her şeyi bilen hoca figürünün bir devamı olarak modern dönemde varlığını sürdüren bir müessesedir. Hoca hangi konuda ve ne konuşursa konuşsun hakikati konuşur, yanılmaz ve şaşmaz bir *ubermensch*’dir. Üstatlık özellikle kişi kültürünün güçlü olduğu sanat ve edebiyat çevrelerinde kurumsallaşmış bir ilişki kurma biçimidir. Bir şair adayı, örneğin, şiirlerini yayınlamak için ünlü bir şairin eteğini tutmak zorundadır. Benzer şekilde Türkiye’de siyasal ideolojilerde de üstatlık müessesesinin gelişmiş olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin Türk sağına üstatlığın

şahikası olarak kabul edebileceğimiz Necip Fazıl, coşkulu kitleleriyle kurduğu ilişki açısından tam bir üstat olarak tanınır. Onunla ilgili yapılan analizlerde, hemen ilk söylenegelen sözlerden biri, Necip Fazıl'ın aksiyoner bir kişiliğe sahip olarak geniş kitleleri etkisi altına alma konusunda mahir olma özelliğidir. İsmet Özel'in ise bu noktada üstatlık kurumu ile ikircikli bir tutum içerisinde olduğu söylenebilir. İsmet Özel, köşe yazıları veya konferansları aracılığıyla hiçbir zaman kitlelere hitap etmek istememiştir. Geçtiğimiz yıllarda Bağlarbaşı'nda kendisini dinlemeye gelmiş kalabalığı görünce irkilmiş olduğu ve bu curcunayı hayra alamet bulmadığı ilgililerinin malumudur. Yazılarıyla ve konuşmalarıyla ideal bir sen'e seslenmektedir. Tüm yazılarını ve konuşmalarını o biricik kişiyi düşünerek yaptığı için gerçek bir yoldaştır. Ancak aynı zamanda dünyaya müdahil olma arzusu ve Türkiye'nin geleceğine ilişkin taşıdığı kaygı nedeniyle her zaman okurunu bilgilendirmeyi ve bilinçlendirmeyi yazma faaliyetinin ahlâki bir gayesi edinmiştir. Bu nedenle kendisini okurundan üstün tutan, *grand strategy* üreten bir düşünür bilge konumunu kendisi için özel olarak inşa eder. Burada artık İsmet Özel okuruyla eşit bir ilişki kurmaz. Kısık sesle konuşmaz. Kendi deyimiyle o bir kahveye girdiğinde bomba patlayacağını söyleyerek uyaran kişidir. Bu uyarısını nazikçe ve sessiz bir şekilde yapamayacağı için masanın üstüne çıkar ve “*Beni dinleyin ulan!*” diye etrafına seslenir. Özel'in konumu, kitleleri peşinden sürükleyen eylemci bir aktivistten ziyade seçkin bir kadroyu temel ilkeler ışığında yönlendiren büyük bir akıl hocası konumudur. Bu nedenle onun yazılarında açığa çıkan okuruyla hem bir yoldaşlık hem de bir üstatlık ilişkisi kurmuş olmasıdır. Ancak 2002'den sonra yaşanan iktidar dönüşümünün ardından üstatlığa olan ihtiyaç sona ermiştir. Eleştiri, muhalefet ve ideal dönemi sona ermiş, denizin sonu görünmüştür. Artık ‘iş yapma ve proje geliştirme’ zamanıdır. Türkiye'nin yönetilmesinde uzmanlık bilgisine duyulan ihtiyaç, üstatlığın İslami camiada geleneksel prestijini sarsmış görünmektedir. Ancak siyasal bağlamın ötesinde daha belirleyici olan, kitlelerle ilişki kurma biçimi olarak üstatlığın 2000'lerin dünyasına hitap etmemesidir. Türkiye'nin çalkantılı 70'li yıllarının bir ürünü olarak cemaat/mahalle duygusu genç kuşaklarda aşınmaya başlamış ve yerini daha bireysel ilgi ve okumalara bırakmıştır. Yazılarının temel muhatabı olan ideal-sen ise konjonktür ve şartlar ne olursa olsun metin aracılığıyla yazarla beraber zihinsel bir yolculuğa çıkabilir ve yolun sonunda yazarla birlikte bir hakikat alanı inşa edebilir. Bu açıdan İsmet Özel, köşe yazarlığı faaliyetinde akıl hocası bir üstat olarak başarısız olmuş olsa da kendisiyle yoldaşlığı sürdüren özel okurlara sahip olmasıyla şairliğine yaraşır bir başarı elde etmiş sayılabilir.

[1] Michael Meeker, *The New Muslim Intellectuals in the Republic of Turkey, Islam in Modern Turkey*, der. Richard Tapper, 1991, s.189-222; Michael Meeker, *The New Muslim Intellectual and His Audience, A New Configuration of Writer and Reader among Believers in the Republic of Turkey, Cultural Transitions in the Middle East*, der. Şerif Mardin, 1994, s.153-188.

UZAR GİDER BU HAVALAR

Rıza Çiçek

Üzerinde bulunduğumuz Anadolu toprakları, tarihte birçok kültüre, millete, inanca mensup insanları bağrında barındırmıştır. Bu kadar beşeri zenginlikle sulanmış bu topraklarda gayet tabii çeşitli değerler sâdır olmuştur. Hâlen bile bu zenginliği koruyan Anadolu topraklarında, attığımız her adımda farklı bir kültür ile tanışmaktayız. Nitekim halkın ürettiği değerler, yine halk tarafından günümüze değin koruna gelmiştir. Bunlar oyunlar, müzikler, giysiler, el emeği gibi daha sayamayacağımız tabiri caizse bir sürü bereketli halk ürünleridir. Bu yazıda, muvaffak olursak, genelde halk müziği; özelde ise uzun havaları anlatmaya çalışacağız.

Makamı, okunuşu, tarzı gibi kendine has özellikleri olan uzun havalar, halk türkülerinden olup serbest ritimle okunur. Ezgisi ve içeriği değişiklik gösterdiğinden yöreden yöreye muhtelif isimlere sahiptir. Bu isimlerin neler olduğuna kısaca değinelim.

Mayalar, konusu hüznle yorulmuş olup dinleyenini içini cız eden uzun havalar. Şiirlerin özel bir ezgiyle -özellikle hüseyini makamıyla- okunmuş halidir. Mayalar, hemen hemen ülkemizin her yöresinde okunmakla birlikte daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaygın bir türdür.

***“Ah balan, süsen açmış sümbül açmaz gül ağlar
Ah yavru, gül dalına bülbül konmuş ah ey zar ağlar
Ah yavru, benim gönlüm melül mahzun ey kan ağlar”***

Bozlaklar, feryat etmek anlamına gelir. Daha önce bozlak dinleyenler bu eserlerin söyleyen kişinin aşkını, derdini nasıl çılgık atarcasına acıyla feryat ettiğini bilir. Zaten ismini de söyleyiş tarzından alır bozlaklar. Hepimizin yakından tanıdığı ve bu ülkenin yetiştirdiği en önemli değerlerden biri olan Neşet Ertaş ve babası Muharrem Ertaş bu türün en önemli temsilcileridir. Hatta Muharrem Ertaş'ın “Kalktı gitti göç eyledi Avşar elleri” mısrasıyla başlayan bozlak türündeki türküsü bir aralar TRT'nin giriş müziği olmuştur. Orta Anadolu'da yaygın bir türdür. Avşar bozlağı, Türkmen bozlağı gibi bozlaklar gibi farklı isimlerle anılırlar. Aşk, ayrılık, mertlik gibi temaları işlediği için son derece dokunaklı ve kederli ezgilere sahiptir.

***“Körolası Çerkez nereden geldin
Guyumcuyum deyî çayıra gondı”***

***“Alnı top kekilli yiğidi vurdun
Aşiretin melül galdı Nuri Bey
Yavrılar ortada galdı Nuri Bey”***

Bu örnekte de anlaşılacağı üzere bozlaklar, halkın ürünü olduğu için halkın konuşma dilini yansıtmıştır. Mertlikler, aşklar böylesine samimiyet kokan otantik şekilleriyle yüzyıllarca Anadolu topraklarında içten insanlar tarafından söylenegelmiştir.

Hoyratlar, dinleyenin hayran kaldığı bir uzun hava türüdür. En önemli özelliği; cinaslı uyaklarla söylenmesi, bundan dolayı kulağa pek tatlı gelmesidir. İlave sözlerle süslenen hoyratlar, esasında kişinin sevdiğine seslenirken kullanmak istediği nidalar: “Gözüm, ağam ağam, zalım zalım” gibi.

Dil, hoyrat türünün temel öğelerinden biridir. Ses ve söyleyiş bakımından yerli ağzın en has örneklerindendir. Daha çok Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde söylenen hoyratlar, Anadolu’dan Irak’taki Türkmenlere kadar yaygınlık kazanmıştır. Ülkemizde bu türün hakkını vererek en iyi seslendiren sanatçılardan biri hemen hemen herkesin tanıdığı İbrahim Tatlıses, Seyfettin Sucu ve Urfalıların pir-i muğan dediği Kazancı Bedih gibi değerlerdir.

***“Yara sızlar,
Ok değmiş yara sızlar.
Yaralının halından,
Ne bilsin yaraszlar. “***

Irak’ta yaşayan Türkmen kardeşlerimizin söylediği bir hoyrat için de örnek verelim.

***“Men sene gülüm demem
Gülün ömrü az olur.
Men sene reyhan demem,
Yarpah döker dal olur. “***

Hoyratlardaki dil ve yerli ağız bahsini bu örnekte rahatlıkla anlayabiliriz. Kastettiğimiz ‘men’ -ben- ‘sene’ -sana- gibi kelimeler, Türkmen kardeşlerimize has mahalli söyleyişlerdir.

Gurbet havaları: Ailesinin geçimi için memleketini terk edip uzaklarda rızık arayışı içerisinde olanın içi elbette sevinçle dolmaz. Hüzünle, acıyla, hasretle dolar. Gurbet havaları daha çok içi bu gibi acılarla dolanların meylettiği bir uzun hava türüdür. Türkiye'nin güneybatı kesiminde yer alan Teke yöresinde söylenir.

Yol havaları: Karadeniz bölgesinde olan bir uzun hava türüdür. Uzun havaların genel özelliği olan yöre ağzı yol havalarında daha çok kendini gösterir. Hicaz ve hüseyini makamları daha çok tercih edilir. Karadeniz'in engebeli yapısından olsa gerek ki bu bölgede var olan akustik, çirkin sesi bile insanlara güzel dinletir. Kemeçe ve tulum eşliğinde söylenir.

*“Aha da gene geldi
Yayla zamanları
Kuş konar çalılara
Oy dağlar oy
Yaylalar güneşliydi da bakamadım dağlara
Oy oy oy ey ey güzelim oy
Dağlar oy oy”*

Gördüğünüz gibi uzun havalar Anadolu insanı olarak derdimizi, aşkımızı, acımızı dışa vurmak için yöneldiğimiz bir tür. Demek istediğimiz o ki uzun havalar insani ve gerçek hallerden, ihtiyaçlardan doğuyor. Buna istinaden, memleketimizde insanlar sesleri o kadar ustalıklı kullanmasalar bile bu içli sözlerle kendilerini ifade edip aynı hissi başkalarında da yaşatmaya muktedir olabiliyorlar.

Demincek bahsettiğimiz çok katmanlı ve kapsamlı kültürle aidiyet ilişkisi kurmanın temel şartlarından bir tanesi de budur ve bu görevin de kültürel ilişkiyi pekiştirmek isteyen herkesin üzerine bir vazife olduğunu düşünmekteyim. Zira bu kadim ve zengin kültürün taşıyıcısı olan çok kıymetli dedelerimize karşı teşekkürü, onlardan bize tevarüs etmiş kültürü yaşatmakla ve gelecek nesillere aktarmakla ödeyebiliriz. Burada sadece bu zengin kültürün bir parçasına değindik. Ama kültürel geçmişimize dönüp baktığımızda ucu görünmeyen kültür sıradağlarını müthiş bir heyecanla temaşa ettiğimizi göreceğiz. İşte o zaman kalbimizin derinliklerinde harekete geçmeyi bekleyen maneviyatımızın nasıl sevinç çığlıkları attığını duyacağız. Bu kültürel değere sahip çıkmak Almanya'daki Hans'ın ya da Amerika'daki John'un görevi değil, bu topraklarda doğup büyümüş, bu topraklardaki havayı teneffüs etmiş Mehmed'in, Fatma'nın görevidir. Duam odur ki, bizi ayakta tutan geçmişimiz geleceğimizin yapı taşları olsun.

KADERİN SEBEBİ HİKÂYESİ

Asaf Kemal Paşalı

***“İnsan fıtrat
üzere doğar, kendi
iradesiyle çizdiği
hayat üzerine ölür.
Peki, şeytan bunun
neresinde?”***

Her şeyin başlangıcı insanlardır. Bu ucu açık ifade bizleri birçok tarafa sürüklemeye müsait bir zemin olduğundan dolayı üzerinde durmak istediğim hususu Mevlânâ'nın bir sözüyle başlayarak belirtmek isterim.

“Bahtı yaver ve talihi kutlu olan bilir ki akıl ve zekâ taşlamak İblis'tendir, aşk Âdem'den” (Mesnevi IV, 1395, 1402)

Aşkî Âdem'e, zekâ ve mahareti şeytana nispet eden anlayış özellikle tasavvuf çevrelerinde bir hayli yaygındır. Şeytan, Âdem'i sadece bir toprak yığını olarak görüp onda gizli olan *“rahmeten li'l âlem'i”* fark edemediği için dış görünüşte kalan akli temsil etmektedir. Bu sebeptendir ki tek gözlü olarak tasavvur edilmiştir.

İnsanın bir maddesi, bir manası, bir cesedi ve bir de ruhu vardır. Filozoflar, insanı konuşan hayvan, mutasavvıflar da hayvan-ı âşık olarak görürler. Mevlânâ'nın dediği gibi; insan, melek ve hayvan arası bir varlıktır. Melekteki akıl, hayvandaki nefis ve şehvet, insanda aynı anda yer etmektedir. Bu yüzden insan hem hayra, hem de şerre yatkın bir olan mahlûktur. Ya da bir başka ifadeyle insandaki ruh ve akıl meleklerle, nefis şeytanla, ceset de hayvanla ortak vasıflardır.

Bu bağlamda konuya örnek teşkil edecek bir tahkiye ile devam etmek istemekteyim.

Vakti zamanında bir gün, Semerkant'ta yaşayan iki bilge kişi arasında bir tartışma başlar. Bu tartışmada bir taraf *“Yaratılıştaki fıtrat önemlidir.”* i savunurken, karşı taraf ise *“Terbiye ve eğitim daha önemlidir.”* demektedir. İkisi arasındaki bu tartışma giderek büyür. Her iki görüş, kendi düşüncesi etrafında hayli büyük taraftar grupları oluşturur. Bir zamandan sonra bu tartışma öyle bir hale gelir ki, ateşli taraftarlar, bu iki bilge kişiyi ileri sürdükleri iddialarını halkın önünde ispatlamaya dâvet ederler. Bunun üzerine, *“terbiye ve eğitim önemlidir”* diyen bilge kişi; bir kediye eğitmeye başlar. *“Fıtrat önemlidir.”* diyen bilge ise bunun haberini alır ve hazırlığını ona göre yapar.

Kendilerini hazırlamaları için verilen süre artık dolmuştur. Herkesin toplandığı bir meydanda, bilge kişiler iddialarını ispatlamak üzere halkın önüne çıkarlar. İlk gösteri sırası, *“Terbiye ve eğitim önemlidir.”* diyen bilge kişidedir.

Kucağında terbiye ettiği kediyle halkın huzuruna çıkar. Yardımcısı bir oturak ve bir çanta getirir. Bilge kişi ayak ayaküstüne atmış otururken kucağında ki kediye seslenerek; “*Hadi bana orta şekerli bir kahve yap ve getir.*” der. Kedi hemen fırlar, çantayı açar, bir önlük bağlar, ispiro ocağını çıkarır, yakar. Cezveye su, şeker ve kahveyi katarak pişirir. Kedi iki ayağı üzerinde kahveyi ikram etmek üzereyken, “*Yaratılıştaki fitrat önemlidir.*” diyen, bilge, cebinden küçük bir fare çıkarır ve kedinin önüne atar. Kedi elindeki kahve tepsisini fırlatır ve fareyi kovalamaya başlar. Ardından bilge şu sözleri söyler; Kedinin fitratı kahve pişirmeye değil, fareyi kovalamaya uygundur. Bu yetenek onun yaratılışında var olan bir özelliktir. O da fitratının gereğini yapar, der. “*Yaratılış*” ve “*fitratı*” ele alıp değerlendirildiğimizde, onu değiştirmenin pekte mümkün olmadığını az önceki öykülemedeki düşünce ile birlikte daha belirgin şekliyle görmüş olmaktadır.

İnsan fitrat üzere doğar, kendi iradesiyle çizdiği hayat üzerine ölür. Peki, şeytan bunun neresinde?

Şeytanın son günlerini yaşadığımız yüzyılda faaliyetlerine çok müsait bir ortam bulunduğu muhakkaktır. Şöyle bir geriye dönüp baktığımızda onun çok belirgin ayak izlerini göreceğiz. Büyük savaşlar, salgınlar, etnik temizlikler, ideolojik katliamlar... İnsan eliyle ortaya çıkan bu musibetler hiç şüphesiz yine insanları etkilemektedir. Yaratılış gereği fitrat sahibi olarak var edilen insanın bunları yapması zoraki bir sebeple olmamaktadır. Hem hayra hem de şerre meyletme seçeneği olan insanoğlunun bunları yapmasında çoğu zaman bir mahsur görmediğimizi de açıkça belirtebiliriz. İşte şeytan, bu göz ardı ettiğimiz çeşitli bahane ve gerekçelerle üstünü ört bas ettiğimiz durumların mesuliyetini yüklenmesine uygun gerekçelerin yine insanoğluna yani bizlere temas etmesindendir.

Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “*Yahya Kemal*” adlı eserinden bir hatırat vardır ki aslında birçok şeyin çözümü ve irdelemeye tenezzül ettiğimiz hususun da özeti olma niteliği taşır. Ahmet Hamdi’nin anekdot şu şekildedir: Bir gün Yahya Kemal’e “*Neydi bu eskilerin hayatı acaba? Nasıl yaşarlardı?*” diye sormuştum. Gülerek “*Gayet basit.*” dedi “*Pilav yiyerek ve Mesnevi okuyarak. Medeniyetimiz pilav ve Mesnevi medeniyetiydi.*” Birkaç yıl sonra Bağlarbaşı’ndan Karacaahmet’e inen yolda, -kim bilir hangi vesile ile- canlanan maziye yakalama arzusuyla aynı düşünceye döndü. “*Medeniyetimiz, Mesnevi ve cihad medeniyetiydi.*” dedi.

Demek oluyor ki dünya, bizlerle birlikte var edilmiş olan ruhumuza eklemlenerek hayatımızı idame ettiğimiz hikâyenin yani kaderin değişimiyle hastalanmaktadır. Kaderin sağlıklı bir şekilde insanlar yüklendiğini düşünmekte yanlış olacaktır. Kendi elimiz, düşüncümüz, tercihlerimizle hastanın fani olması da şaşıracağımız şeylerden değildir.

PUSLU ÇERAĞ

Gökhan Kefal

Zaman kavruluyorken Temmuz'un sıcağında
Gece puslu bir çerağ, yürekler yangın yeri
Demlenir tekbir sesi, yurdun her ocağında
Âsım'ın cansuyudur, bayrağın alın teri
Gün Cuma'yı giyerken lâl ü ebkem kâinat
Toprağın sinesine teşnedir âb-ı hayat
O gün Hakk'a yükselir, hazin sızımız bizim.
Semanın gerdanında ay bizim, yıldız bizim!

Saat on sularında, halka çatıldı kaşlar
Kâbil yüzlü caniler, Boğaz'ın eşğinde
Başkent semalarında "alçakça" uçtu kuşlar
Büyüttük şهادeti, hilâlin beşğinde
Semavî baharların nabzını tutar felek
Lücce lücce çiseler, gök kanatlı bin melek
O gün arşı titretir, ahüzârımız bizim.
Haine mezar olan yol bizim, Boğaz bizim!

Başı dik, kor gölgeler taşıyor meydanlara
Şerre karşı bin yıllık maziyi kuşanırız.
Çevrilince namlular, mücella imanlara
Şehitler Tepesi'nden cân olur, boşanırız!
Ufkun kızıl çehresi, kıyameti andırır.
Gecenin sela sesi, milleti uyandırır.
O gün çağın dilinden düşmez a(n)dımız bizim.
Nur desenli kumaşta al bizim, beyaz bizim!

Temmuz bir kurşun gibi sekerken on beşinden
Direniş pınarında son abdest tazelenir.
'Yiğit bir er' darbeyi vurur vurmaz başından
Saadet çınarında şهادet filizlenir.
Yaslanmış 'Baba-Oğul' maveraya sırtını
Ebed müddet Ömerler taşır fetih sırrını
O gün tarihe sığmaz bu destanımız bizim.
Şehrâyin mevsiminde toy bizim, uraz bizim!

Söğüt dalları uzar, Endülüs'ten Altay'a
Turabın aynasında parlıyor al kanımız.
Yol kesince zorbalar, Asya'dan Avrupa'ya
Top, tüfek, tanka karşı bayraktı kalkanımız!
Canfeza hasret bize, kızıl elma ülküsü
Kınından çıkmış vatan, dilde hilâl türküsü
O gün aşka güftedir alınyazımız bizim.
Yedi düvele koşan tay bizim, yağız bizim!

Ne zaman ki ülkeme kursa kahpeler oyun
 Malazgirt yola çıkar, sancağa nusret olur.
 Kılıçtan keskin emre, kıldan ince her boyun!
 Ana/dolu göğsümüz, namerde bir set olur.
 O timsah gözyaşları, zift karasından koyu
 Fillerini millete sürdü Ebrehe soyu!
 O gün kurşun geçirmez iman zırhımız bizim.
 Şu mavi gök çadırda leyl bizim, gündüz bizim!

Kıyam yüklü kervana yoldu Şerife Bacı
 Yusufça sevda düşer, bayrağın gömleğine
 Tam iki yüz elli bir, tarif edilmez acı...
 Analar Yakup gibi bastılar yüreğine
 Boynu bükük katreler, ümmetin duasıdır.
 Nöbet tutan nefesler, hürriyet şuasıdır.
 O gün darbeyi boğar gönül deryamız bizim.
 İstiklâline meftun yıl bizim, Temmuz bizim!

Bir esenlik şulesi subha açınca kucak
 Şafak muştumuz doğar, gün bakışlı gözlere
 Selam dursun bu şâna, yedi iklim dört bucak
 ‘Gül’ tebessümü değer, kan yarası yüzlere
 Kırıldı ihanetin kirli, paslı zinciri
 Bu vatan, yeminlerin zeytunu ve inciri
 O gün Yeşil Kubbeli aşyanımız bizim.
 “Ensar’ız” devamıza, Hayy bizim, Papaz sizin!

O gün Hakk’a yükselir, hazin sızımız bizim.
 O gün arşı titretir, ahüzârımız bizim.
 O gün çağın dilinden düşmez a(n)dımız bizim.
 O gün tarihe sığmaz bu destanımız bizim.
 O gün aşka güftedir alınyazımız bizim.
 O gün kurşun geçirmez iman zırhımız bizim.
 O gün darbeyi boğar, gönül deryamız bizim.
 O gün Yeşil Kubbeli aşyanımız bizim.

Semanın gerdanında ay bizim, yıldız bizim!
 Haine mezar olan yol bizim, Boğaz bizim!
 Nur desenli kumaşta al bizim, beyaz bizim!
 Şehrâyın mevsiminde toy bizim, uraz bizim!
 Yedi düvele koşan tay bizim, Yağız bizim!
 Şu mavi gök çadırda leyl bizim, gündüz bizim!
 İstiklâline meftun yıl bizim, Temmuz bizim!
 “Ensar’ız” devamıza, Hayy bizim, Papaz sizin!

YAĞMUR İÇİN

Harun Elveda

Kim böyle bir göğ'e bakmak ister?
Nerde kara kümülüsler, nerede yağmur?
Fırtınasız günler sessizce kararır
Sessiz bir gün doğacağı ne malumdur?

Semadan oluk oluk ışıklar boşanır
Aydınlanır ve kirleniriz beraber
Evcil baykuşlarımıza yaslanır
Fırtına yok deriz, bu akşam hava güzel

Alarmlarımız aynı saate ayarlı
Başka vakit söyler kime sorarsan
Bir sabah herkes geç kalkacak
Şemsiye almadan çıkacağız telaştan

KALEM ŞAİRİNDEN MEYDAN ŞİİRİNE: NEDİR, NE DEMEKTİR?

Erhan Kutluer

Halk şairleri şairleri ikiye ayıra geldi: kalem şairi ve meydan şairi. Bu tabirleri anlayabilmek için edebiyat tarihimizi bilmek gerekir. İzlerini 13-14. yy'den beri Anadolu'da takip ettiğimiz “âşıklar” sürekli seyahat eden, kaldığı bölgelerde şiir söyleyen ve saz çalan kimselerdi. Teşkilatları 15-16. yy 'da iyice oturan bu zümre, özel bir zümreydi. Halk içinde söylenegelen şiirlerden -yani folklordan- ve tekke şairlerinden ayrı tutulması esastır. Bu tespiti ilk defa Ord. Prof. Fuat Köprülü ortaya attı (bkz. Edebiyat Araştırmaları 1, Saz Şairleri, Dün ve Bugün makalesi). Çünkü bu zümre, yarı-resmi bir Osmanlı teşkilatı addedilir. Âşıklar, çeşitli memleketleri gezer, mevsimlik panayırlarında, belli aşık kahvelerinde, şehrin ileri gelenlerin evinde, hatta hükümet konaklarında çalıp söylerler. Kendilerini yerli halk büyük bir hürmetle ağırlar. Bunlar, “meydan şairleri” dir.

Bunların kendi içlerindeki kabul, kendilerinin en kudretli şairler olduklarıdır. Divan şiiri, yani İstanbul'da ve diğer şehir merkezlerinde toplanan medreseli sınıfın şairlerinden, “kalem şairleri'nden” daha üstün olduklarını düşünürler. Çünkü âşıklar, irticali -yani hazırlıksız- şiir söyleyebilir, çok geniş bir halk kitlesi tarafından ilgiyle takip edilir, söylerken saz çalarlar. Fakat isterlerse Divan şiiri gibi de şiir yazabilirler ki onlara göre bu da kendi kudretlerini göstermektedir. (bkz. a.g.e, aynı makale) Kimi âşıklar herhalde medreseli çevreyle yakınlıkları sonucu cönklerinin yanında gazel, murabba vs. yazan, hatta “divan” bırakabilmiştir. Bazısı sırf devrinin modasına uymak için kendi şiirlerinde divan mazmunları kullanırlar -ki bu moda 17. yüzyılda başlar-.

Halk şairlerinden Divan şiirine yaklaşan ilk büyük isim Âşık Ömer'dir. Kendi devrinden önce halk şairleri arasında bu moda başlamış, o da Divan mazmunları içeren üslupta kuvvetli şiirler söyleyip çağdaşları ve halefleri arasında büyük yankı uyandırmıştır. Onunla beraber kalem şiiri unsurları meydan şairleri arasında iyice kabul edilir. Hatta bir Divan bile bırakmıştır, bu yönüyle “divan” a sahip ilk halk şairidir. (bkz. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, “Âşık Ömer” maddesi). Âşık Ömer, Karacaoğlu'nın da çağdaşıdır. Türk edebiyatı literatüründe halk şiirinin olgunlaşması Divan şiirinden tamamen uzak, saf halk/meydan şairi olan Karacaoğlu'la beraber kabul edildiği hatırlanırsa Âşık Ömer ve Karacaoğlu yeni kuvvetlenen bir gelenekte iki ayrı tarzı temsil eder.

Fakat zamanla bu gelenek yerini iyiden iyiye Divan şiiri tesiriyle dolan, orijinalliyini kaybeden bir halk şiirine bırakmıştır. 19. yy 'da halk şairlerinin “kalem şuarası” dediği şairler türemeye başlar. Bu tabir, kalem şiiri veya kalem şairi tabirlerinden farklıdır. “Kalem şuarası” herhalde daha ziyade Divan şiiri yazan fakat halk şiiri formunda eserler de bırakmış, evvelinden daha ziyade saraylı olan halk şairleridir (bkz. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, “kalem şiiri” maddesi). Mesela bunlara başlıca örnek sayılan Bayburtlu Zihni taşrada okumuş, Babıali’ye “*Divan’ını*” arz etmiş ve hocalık payesi kazanmış bir şairdir. Seferlere katılmıştır. Saz çalmayı bilmez. Bununla beraber halk tarafından çokça okunur ve sevilir. Bu sebeple ve o bizzat kendisini halk şiiri formunda eserleri ile meşhur ettiği için âşık kategorisindedir. (bkz. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, “Zihni, Bayburtlu” maddesi). Fakat kanaatimizce, halk şiirinin Divan şiirine bu denli yaklaşması veya Divan şairlerinin bu derece halk şiirine meyletmesi her iki gelenek bakımından çözüme habercisi sayılmalıdır.

Osmanlı İmparatorluğu’nun sonu ve Cumhuriyet devri artık bu tanımların geçerliliğini kaybettiği bir dönemdir. 19. asırda eski manası ile “kalem şairi” zaten kalmamış, Cumhuriyet devriyle “meydan şairleri” tükenmeye yüz tutmuştur. Bunun sebebi Fuat Köprülü’ye’ göre Anadolu’da yaşayış tarzı ve iktisadi bünyenin büsbütün değişime uğramasıdır. (bkz. Edebiyat Araştırmaları 1, Saz Şairleri, Dün ve Bugün makalesi). Bu zümre ortadan kalksa dahi gelenekleri, şair silsileleri biraz olsun devam etmiştir. Ayrıca Osmanlı’nın son devrinde halk şiirine, folklor’e ilgi uyandığı hatırlanmalıdır. Fuat Köprülü’nün halk şiiri tarihimizi aydınlatan makaleleri 1910’lu yıllarda, “devr-i cumhuriyet’ten” evvel yazılmıştır. Bu dönemde halk şiirinin İstanbul basınında etkileri âşikârdır. Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul bu gelenekten etkilenip basit, semai ve koşma formunda, değişik fikri konularda şiirler kaleme alır. Hece şiiri gitgide yaygınlaşır. Aynı edebi cereyan içerisinde hisli şiirler yazan mesela Ahmet Kutsi Tecer, Faruk Nafiz Çamlıbel bulunur. Cumhuriyet devrinde bu halk şiiri hevesini yine hece vezniyle yazan farklı cereyanlar takip eder. En nihayet Necip Fazıl Kısakürek ile halk şiiri başarılı bir üslupla modern şiire bağlanır. Türk şiirinin aldığı bu son meyil, Necip Fazıl’ın şiirlerinin formuyla olmasa dahi ruhu ile günümüze kadar gelmiştir.

Fakat saydığımız isimlerden hiçbiri eski “halk şairi” tabirine yakıştırılmaz. Yine yukarıda saydığımız şairler gibi herhangi bir gelenek silsilesine bağlı olmayan Abdürrahim Karakoç beklenmedik şekilde “halk şairi” sayılıyor. Bunun sebebi Karakoç’un halkın gündelik dertlerini şiirinde dillendirmesi olmalıdır. Buradan şairin kendini halk şairi/ozan diye mevzilendirmesinin onu halkın gözünde hakikaten ozan yapmaya yetmediği anlaşılıyor.

Kaynakça:

-*Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, İstanbul: 1977*

-*Edebiyat Araştırmaları 1, Fuat Köprülü, Ötüken Yay., İstanbul: 1998, sf. 165-93*

SONRASINA HATIRA

Ubeydullah Beşir

“Kalemin Ucunda Bir Ömür”

*“Geleceği yok gelecek olanın
Gelmekten öte geleceğe yakın”*

Parmaklarını daktilodan çekti. Şimdi sadece Müzeyyen Senar’ın sesi duyuluyordu içeriden. Saat hayli geç olmuş, gece karanlıkta çözünmüştü. Evine dönme vakti gelmesine rağmen, hikâyeyi yarım bırakıp gitmek istemiyordu. Tıkanmıştı. Hiç olmadık zamanda unutmuştu tüm bildiklerini. Buna, hikâyesini nasıl devam ettireceği de dâhildi.

Kalktı, kapıya doğru yürüdü. Durdu. Tekrar masaya doğru yürüdü. Bu gitler geller, bu tereddütleri doğrultusunda gerçekleşiyor, yine bir hikâyeyi yarım bırakma korkusuyla perçinleniyordu.

Masasının önünde durdu. Üstündekileri topladı. El çabukluğu ile yanına alması gerekenleri aldı ve daha fazla düşünmeden dükkândan çıktı. Paltosunun yakalarını kaldırmış, atkısına sıkı sıkı sarılmıştı. Hava soğuktu. Soğuk olmalıydı. Çünkü içinde cehennemden bir çukur vardı. Hz. Yusuf’un kuyusundan derin, Hz. İbrahim’in ateşinden sıcak. Yürüyordu. Koşmakla yürümek arasında bir hızda adımlarıyla sokakları dikişliyordu.

**“Gökyüzünü
arzulayan bizler
için, yeryüzünden
farklı olmadığını
anlatmak istiyorlar
gibilerdi sanki.”**

Attığı her adımda birikmiş karın ezilen sesi geliyordu kulaklarına. Ama bunu böyle işitmiyordu. Çok farklı bir sestiydi bu. İnceden acı bir ağıtın sesi gibiydi. Sanki birileri, bir şeyler ağlıyordu. Öyle olmalıydı. Çünkü attığı her adımda düşüncelerini kahramanca ayaklar altına alıyordu. Bir asker postalının toprakta bıraktığı iz gibi gerçekçiydi düşünceleri üstünde kurduğu baskı. Belki de bu yüzden yine tıkanmıştı. Yine yazamıyordu. Hayatı boyunca tüm çabası bir eser ortaya koymaktı. İçten içe onu kemiren, dudaklarından döküldükçe kendisine hoş gelen o cümleleri iki kapak arasına sıkıştırmak, elden ele insanlara ulaştırmak istiyordu. Aslında bütün mesele buydu. Ne olmak ne de olmamak.

Evin önüne gelene kadar bu düşüncelerle zihnini yormuştu. Şimdi iyi bir uykuya ihtiyacı vardı. Ardından hikâyesine kaldığı yerden devam etmeyi düşünüyordu.

Kapının önündeydi. Elleri soğuktan uyuşmuştu. Bir iki ovuşturdu ve ardından anahtarları çıkarmak için cebine uzandı.

Paltosunun cebi derindi. Eli uzandıkça derinleşiyor ve kayboluyordu. Kendinde olmadığı besbelliydi.

*Eline ilk bir kalem geldi. ‘Ne için bu şimdi’ dedi.
Sonra bir defter. ‘Ne ara koydum ben bunları buraya’
Sonra bir zarf; Mektup zarfı. ‘Bu da nereden çıktı’*

Sinirlenmişti. Hava soğuyor, elleri üşüyor, aklı karışıyordu. İyice yorulmuştu artık. “Nerede bu anahtar? Başka zaman olsa hiç elimin altından eksik olmaz.” Bu cümleleri kurarken diğer cebine bakmak aklına gelmiyordu. Sürekli derinleşen cebiyile kızışmış bir inatlaşmaya girişmişti.

Kapının önüne çöktü. Artık tükenmişti. Dinlenmeye ve biraz uyumaya ihtiyacı vardı. Paltosunu önüne doğru topladı, ellerini önünde birleştirdi, atkısına doğru büzüldü. Büzüldükçe büzüldü. Güneşe avucunu açan dünyaya yeniden doğuyor gibi hissetti kendini. Sıcacaktı. Hiçbir şey düşünmüyordu. Gözleri ağırlaşmaya başlamıştı. Vücudu başını taşıyamıyordu. Etrafta duyulan üç beş seste git gide karışmaya başlamıştı. Uyku yavaş yavaş kendini gösteriyordu. Daha fazla dayanamadı. ‘Gözlerimi biraz dinlendireyim sonra içeri girerim’ dedi kendince. Şimdi başı kapının kenarlıklarına yaslanmış, yüzünde sıcacık bir tebessüm, gözleri sıkı sıkıya kapalı bir vaziyette kendini uykuya bırakmıştı.

Bir rüya gördü. Belki de gördüğü sandı. Sonuçta rüyalar da gerçektir. Öyle değil miydi? Uyku ile uyanıklık arasında bir yerde olsa gerek, ayıramıyordu gerçekte rüyayı.

“Bir rüya gördü. Anahtarı bulmuş, evine girmiş, mutfakta bir şeylerle uğraşıyordu. Salonda, pencerenin kenarına oturmuş, yağın yağmurları seyredenden habersizdi. İçerde yağmuru seyreden biri vardı. Camdan aşağıya doğru inen damlalar... Bir iki üç... Önce yavaş yavaş bir yere kadar geliyorlar sonra hızla iniyorlardı aşağı. Onları tutan hiçbir şey yoktu. Tabi sürtünme kuvvetini saymazsak.

Onlar bundan hoşnut gibiydiler. Gökyüzünü arzulayan bizler için, yeryüzünden farklı olmadığını anlatmak istiyorlar gibilerdi sanki.”

“Gitmeyin orada da sıkılırsınız. Tıpkı Hz. Musa’nın kavmi gibi sizde arzularsınız en güzel nimetlerden sonra kuru soğanı.”

Mutfakta işi bitmişti. Elinde bir bardak çay. Neden çay? Tüm edebiyatçılar çay mı içmek zorunda? Hayır, kahve olmalı. Elinde bir bardak güzel kokulu kahveyle salona doğru yürüdü. Kapıdan fark etmişti pencerenin kenarında oturana. Korkması gerekirdi. Çünkü tanımıyordu. Ancak korkmadı. Sonuçta bu bir rüyaydı. Rüya her şey mümkündü. Geçti karşısına oturdu ve seyretmeye başladı. Ona baktıkça bir hikâye kuruyordu kafasında.

“Dışarda yağmur yağıyor. Gözlerini pencereye dikmiş, hiç kıpırdamadan camdan kayıp giden damlaları seyrediyor. Bir iki üç... Sokakta kimsecikler kalmamış. Gün siyah örtüsünü çekmiş, uykuya dalmak üzere. O ise hâlâ uyanık.

Yağan yağmurdan çok başka bir şeyi seyrediyormuş gibi. Birini bekliyor gibi.”

Ayağı kalktı, yanına doğru gitti. Daha yakından bakıyordu şimdi ona. Neydi bu? Kendi için yazılmış bir oyun veya kurgulanmış bir şaka mı? Bu adam oldukça kendine benziyordu. Sadece burnu biraz değişik, gözleri yalancı, dudakları fütursuz, kaşlarıysa farklıydı. Bu adam kendine benzemiyordu ki. Neden peki kendine benziyormuş gibi geliyordu? Aklının oynadığı bir oyunla daha karşı karşıyaydı. Kırklı yaş sendromları olmalıydı bu.

Pencereye doğru baktı. İleriye doğru uzanan, uzandıkça ufalanan, ufalandıkça kaybolan yolu gördü. Bu ona bir ilham verdi. ‘Madem bu bana benziyor birini değil bir şeyi beklemeli. Bu toprak yoldan kasıtlı bir yürüyüş, küçük dağları ben yarattım edası ile gelen hikâyemin devamı olmalı’

Tekrar yerine geçti, oturdu. Beklediği şeyin ne olduğunu söylemeden... Çünkü insanlar bunu anlamaya bilirdi.

“Bir şeyi bekliyor gibi. Gözleri şimdi ilerdeki toprak yolun bitimine takılmıştı. Bir dua ehemmiyetindeydi bu bekleyiş. Bir yakarış kadar can yakıcıydı bu sessizlik. Gözlerini yoldan ayırmadan ‘Bu yol bu kadar uzun muydu?’

Soruyu kendine sormuştu. Kendine bir yer edindi hikâyede. Kaldığı yerden devam etmeye başladı.

“Biliyor musun? Diye sordu karşısında yolu seyreden adama. Kafasını kaldırmıştı. Ona bakıyor, bir cevap bekliyordu. Bu bekleyiş, küçük bir tebessüm ve yine başını öne eğişle son bulmuştu. Uzun bir sessizlik devam ediyordu hâlâ. Bozmak istiyordu bunu. Çünkü sıkılmıştı.

Gerçekten sıkılmıştı. Bir an önce bitirmek ve kalkıp gitmek istiyordu. Bu yüzden son bir kez daha konuştu kendini.

“Senelerdir beklediğin bir şey var. Sana iyi gelecek, seni rahatlatacak bir şey. Ama gelmiyor değil mi?”

Yoldan gözlerini ayırıyor ve ona doğru bakıyordu şimdi. Bu an çok önemli onun için. Çünkü sohbetin başından beri ilk defa gözlerini pencereden ayırmış başka yöne doğru bakmıştı. Her şeyi ve tüm bunları kabullendiğini belirten bir cevapla

‘Geleceği yok gelecek olanın

Gelmekten öte geleceğe yakın’

Bir anda irkildi. Rüyadan uyanmıştı. Vücudunun üşüdüğünü hissetti. Ayağı kalktı. Biraz önce eli uzandıkça derinleşen cebiyle girdiği savaştan çıkmış, elini diğer cebine atmış, anahtarı çıkarmıştı.

Az biraz uğraştıktan sonra içerdeydi. Fakat akıllı hâlâ gördüğü rüyada kalmıştı.

Neydi şimdi bu? Umduğu ile bulduğu aynı şey değildi. Beklediği şeyin geleceğini umuyordu fakat hiç beklemediği bir şeyle karşılaşmıştı. Afallamıştı.

Hem gördüğü rüyadan hem de sonunu getiremediği hikâyeden canı hayli sıkılmıştı. Daha fazla düşünmeden çalışma odasına doğru yürüdü. İlk defa bir şeylerin farkına varıyormuş gibi bir his vardı artık içinde. Sanki daktilonun tuşlarına dokunsa sayfalar dolusu yazı yazacaktı gibi bir his. Hızla yürüyordu bu yüzden.

Odanın kapısını açtı. Karşısında duruyordu. Kristalleri aşağıya doğru sarkan, odanın her köşesini aydınlatmaya yeten avizenin altındaki masanın üstünde, parlak rengi ve hiç aksatılmayan bakımlarıyla yeni gibi duran fakat çok eski daktilosu, tüm bakışlara cazip geliyordu.

Masanın başına geçti. Oturup oturmamak gibi bir tereddüt yaşamıyordu. Çünkü öldürmeye kararlı bir katil gibi emindi bu sefer kendinden. Fakat korkuları vardı. O kadar da olmalıydı. Öldürmeye önceden kararlı bir katil dahi her zaman korkmaz mıydı?

Parmaklarını tuşlarda gezdiriyordu. Uzun süredir ayrı kaldığı sevgilisinin saçlarını okşar gibi bir hâl vardı kendinde. Gözleri puslanmıştı. Ağlamaklı oluyordu. Olmalı mıydı? Olmasa olur muydu? Olmazdı pek tabi. Uzun süren bir ayrılıktan sonra hangi insan kavuşurken ağlamazdı ki?

Şimdi tuşlara basıyordu, yarım kalan bir hikâyeyi devam ettirmek için.

“Parayı alıp sokağın sonuna doğru gözden kayboldu.”

Burada noktalamıştı hikâyesini. Şimdi kaldığı yerden devam etme vaktiydi.

Elimde gazoz, arkasından baktım uzunca bir müddet. Dükkâna bu saatlerde pek müşteri uğramazdı. Öğlene doğru işler biraz açılır, akşamda bir iki müşteriden sonra günü bitirirdim. Fazla yormuyordu bu iş beni. Ama yine de eve varınca çokça yorulmuş hissediyor, bir tas sıcak çorbaya hayır diyemiyordu.

Karşıdaki kuruyemiş dükkânından Hamdi amca seslinde: “Oğlum Memet! Gel de bir avuç leblebi aliver. Taze kavrulmuş. Gazozun yanına iyi gider.”

Hamdi amca mahallenin eskilerindendi. Dedemin vefatından sonra eski neşeli günleri kalmamış, babamın vefatı ile de iyice durulmuştu. Eskiden olsa

esnafla olan muhabbet ortamında muhakkak bir fıkra anlatır, ortamı iyice yumuşatır, mahallelinin gönlünü hoş ederdi. Şimdilerdeyse kalabalıktan kaçıyor, eskisi kadar kimseyle konuşmuyor, alışveriş yapmaya gelen mahalleliyi gönüllerini kırmadan geri gönderiyordu. Sanki yavaş yavaş sıra ona geliyor gibi hissediyordu.

Babamın vefatından sonra bana tutunmuş, derdini sıkıntısını bana anlatır olmuştı. Bu sohbetlerden birinde gazozu çok sevdiğimi öğrenmiş fakat neden bu kadar sevdiğimi hâlâ çözememişti. O günden sonra yaptığı iki şey vardı. Birincisi ben her gazoz içtiğimde leblebileri kavurmak... İkincisi ise her muhabbet ortamında bir boşluğuma getirip gazozu neden bu kadar sevdiğimi öğrenmek...

Hamdi amca hâlâ oturduğumu görünce “Beni mi getirteceksin illa ah be deli oğlan! Gelsene şuraya iki çift laf edelim.” dedi. Oturduğum yerden kalkarken bir yandan da Hamdi amcaya ‘Estağfurullah amcam, dalmışım kusura bakma. Geliyorum şimdi.’ deyip tabureyi dükkâna koyduktan sonra Hamdi amcanın yanına geçtim.

‘Hamdi amca görüyor musun sen şu Allah’ın işini?’ ‘Ne oldu hayırdır oğul?’ ‘Diyorum ki benim ne zaman gazoz içesim tutsa sen hep leblebi kavuruyorsun. Rabbimin hikmeti işte’ ‘Tevafuk oğul tevafuk. Sen ne yapacaksın onu, boş ver.’

Küçük bir sessizlik olmuştı. Ben elimdeki gazoz şişesine bakıp, taze kavrulmuş leblebilerin kokusunu içime çekerken Hamdi amca ayağı kalkmış tezgâhın arkasına geçip leblebileri karıştırmaya koyulmuştu.

Sessizliği Hamdi amca bozmuştu. ‘Konuşmayacak mısın oğlum?’ ‘Ne anlatayım ki Hamdi amca’ Hamdi amca için bulunmaz fırsattı. Merakına daha fazla dur diyememiş tekrar sormuştu o soruyu. ‘Şu gazoz sevgisinin hikâyesini anlat mesela.’

Hafif bir tebessüm ettim. Gözlerinde anlatmayacağımı bildiği halde belki anlatırım diye bir umut ışığı vardı. ‘Anlatayım mı gerçekten?’ Gözlerindeki ışık şimdi bir Kuzey Yıldızı gibi parlıyordu. Büyük bir sırrı öğrenecek olmanın heyecanıyla ‘Gerçekten mi?’ diyerek cevabımı teyit etti. ‘Evet’ dedim.

Elindeki işi bırakmıştı. Tezgâhın arkasından çıkıp tekrar karşımda oturdu. Gözleri elimdeki şişeye dikkat kesilmişti. Sanki onunla konuşuyordu.

‘*Recep amca vardı sokağın köşesinde bildin mi?*’ diye sordum. ‘Bildim babandan birkaç ay sonra vefat etmişti. Bakkal dükkânı vardı’

‘*Küçükken Recep amcanın dükkânı önünde arkadaşlarla oyun oynardık. Ama nasıl oynamak... Gören oyun değil savaş yapıyoruz sanırdı. Hepimizde bir kazanma hırsı. O hırsla kimse kimseyi görmüyor. Tek bir amacımız var o da kazanmak. Çocuğuz işte bilmiyoruz ki kaybetmekte en az kazanmak kadar kıymetli.*

Velhasıl bir gün yine dükkânın önünde sekiz kişi toplandık. Maç yapacağız

aşağı mahallenin çocuklarıyla. Bizim takımda Ahmet, Halil, Samet bir de ben varım. Karış takımdakilerse aşağı mahallenin serseri çocukları. Nerden bulaştık, nasıl bulaştık onlara inan hatırlamıyorum? Ama o maç namus meselesine dönmüştü o gün. Çocuğuz ya hırsla vuruyoruz topa. Bir onlar topu fileye vuruyor bir biz. Kimse kaybetmek istemediğinden maç akşama kadar böyle sürdü.'

Elimdeki gazozdan bir yudum alıp Hamdi amcaya baktım. Anlattıklarım onu sıkıyordu. Tam aksine mutlu oluyordu. 'Devam edeyim mi?' diye sordum.

Soru aklına bir şey getirmişti. Ayağı kalktı 'Sen anlat ben şu leblebileri hazırlayıp getireyim' deyip tezgâhın arkasına geçti. Beni dinlediğine kanaat getirince kaldığım yerden devam ettim.

Akşam olmuş kan ter içinde kalmışsınız ama hâlâ top oynuyoruz. Karşı takım iyice yorulmuştu ama kaybetmek istemedikleri için zorla devam ediyorlardı.

En son attığımız golle durum berabereydi. Karşı takımdan çocuğun biri ayağımdaki topu almak için dizime sert bir tekme savurmuştu. Ben o acıyla yere yuvarlandım. Gözlerimden yaş akıyor bir yandan da elimle dizimi tutuyorum. Bizimkiler koşup yanıma geldiler.

Top ayağımdan çıkmıştı, bizimkilerde yanıma gelince kale de boş kalmıştı. Bana tekme atan çocuk topu ayağımdan aldığı gibi topu kaleye göndermişti. Onlar galibiyetlerinin zaferini kutlayarak mahallelerine gitmişlerdi. Üstelik topumuzu da almışlardı.

Bizimkiler benimle ilgileniyor, bense canımın acısından bağıra bağıra ağlıyordum. Recep abi çıktı dükkândan. Bizimkiler durumu anlatınca Ahmet'e dönüp "Koş! Dolaptan gazoz kap gel üstüne koyalım da şişmesin" dedi. Ahmet bu, Recep abi daha önüne dönmeden alıp gelmişti şişeyi.

Acıyan yerin üstüne koydular. Biraz rahatlamıştım. Yavaş yavaş acıda geçiyordu. Bizimkiler koluma girip Recep abinin dükkânın önüne götürdüler beni. Dördümüzde oturduk dükkânın önüne. Recep abi dörder tane gazoz açıp "İçin bakalım yavrucaklar. Bir dahakine daha dikkatli olun ama tamam mı?" deyip gazozları bize uzattı.

Benim bir elimde açılmamış gazoz şişesi, dizime bastırıyorum, diğer elimde açılmış gazoz şişesi. Susuzluğun verdiği iştahla kana kana içmeye başlamıştık gazozlarımızı.

O gün bugündür acılarımı dindiriyor düşüncesiyle seviyorum ben de gazozu."

Hamdi amca tezgâhın arkasından elinde iki kâse taze kavrulmuş leblebiyle yanıma gelmişti. 'Al bakalım evlat taze kavrulmuş. Yanına güzel gider' 'Eyvallah. Hamdi Amca' Susmuştuk.

METİN EKREM 'LE SAZ İLE SÖZ ARASINDA

Söyleşen:
Yusuf Sertaç Ayan

Edebi türlerin birçoğu ile müzik arasında bağ kurmamız veya bir bağ yakalamamız kabul edilmiş bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Elbette bu yaklaşım bizleri bağlantısıyla en yoğun halini gördüğümüz “şiiir’e” ulaştırmaktadır. Söze düşmüş “şiiir” anlamıyla da bilinen “türkü”, edebiyat ile müzik birlikteliğinin doğum sancularıyla meydana gelen “söz” ve “ses” in kardeşliğini de belirgin hale getirmektedir. Bahsinden söz etmekte olduğumuz izlenimler doğrultusunda bu hususu daha farklı bir açıdan inceleme isteğindeyim.

- Metin Bey, halk müziğinin şiiirsiz söylenemeyeceği ve aynı zamanda bu durumun klasik, modern ve geleneksel müziklerde de bir benzeri durumu teşkil etmekte olduğu bilinen bir fark ediş olarak karşımıza çıkmaktadır. Çoğunluğunda ezgi yönüyle ağırlığını hissettiren türkii formaları içinde şiiirin rolü nedir? Bir rolden bahsedebilir miyiz?

Şiiir medeniyet denizine akan yüzlerce koca ırmaktan biri aslında. İnsanları yaşadıkları hüznü, kederi, sevinci ve mutluluğu çeşitli şekillerde dile getirmişler. Gözyaşlarını motif yapıp kilimlere işlemişler, ayrılıklarını mani yapıp dillendirmişler, hayallerini masal yapıp çocuklarının kulaklarına fısıldamışlar ve daha nice si. Aslında bütün bu çabanın temelinde duyguların, acıların, kederlerin ve sevinçlerin geleceğe aktarılma çabası yatmaktadır. Şiiir bu işlevini yüzyıllardır başarıyla sürdürmüş ve günümüze taşımıştır.

Erzurumlu Emrah’ın türküsünü dinlediğimiz de hissettiklerini bu gün söylenmiş gibi derin ve içten hissetmiyor muyuz?

*“Bu bağı âlemi geçirme böyle
Bir körpe goncasız taze fidansız
Hele ben görmedim gördüysen söyle
Var mıdır bir aşk didesi kansız”*

Aslen geleneksel şiiirimizde şiiir ve müzik türkii formunda iç içedir. 18’inci yüzyıllara kadar şiiir yazılmamış türkii formunda söylenmiştir. Böylece geleneksel şiiirimiz her defasında diri kalmayı başarmış ve insanların dimağında yer etmeyi sürdürmüştür.

Bu noktada geleneksel şiirimizin bir başka kolu olan Divan şiirine bir parantez açmak ve o şiirin de en azından bir kısım şairler açısından gazellerle günümüze taşındığını ve aynı kaderi paylaştığını söylememiz faydalı olacaktır.

-Bu bahsi biraz daha açabilir miyiz? Gazellerin günümüze ulaşan formlarından...

Bugün söz ve enstrüman açısından bildiğimiz anlamda Halk Müziğinden daha çok Türk Sanat Müziği öğeleri taşıyan Elazığ-Harput Müziği ve de Urfa Yöresi Müziği'nin önemli bir kısmı söz olarak Divan şiirinden beslenen Halk Müziği özelliklerini göstermektedir. Bu türküler Divan şiiri vezni olan aruzun müzikal ritmini müziğe, musikiye taşıma konusunda oldukça mahir eserlerdir. Enstrüman olarak Halk Müziğinin klasik çalgısı olan bağlama bu tür eserlerde kullanılmaz. Kullanılan çalgı ve makamlar tamamen Türk Sanat Müziği temellidir. Bâki, Nedim, Fuzûlî, Nâbi ve Nevres gibi şairlerin şiirleri kullanıldığı gibi Divan şiiri formuyla şiirler yazan 20.yy şairlerinin şiirleri de bestelenmiştir. Sözleri Yaşar Nezihe Hanım'a ait "*Mecnun isen ey dil*" gazeli bu türe güzel bir örnek oluşturmaktadır. Rahmetli Kazancı Bedih'in sesinden dinlenilmesini ısrarla tavsiye ederim.

***"Mecnun isen ey dil sana Leyla mı bulunmaz
Bu goncaya bir bülbül-ü şeydâ mı bulunmaz"***

***"Sun şerbet-i lâl-i lebin ağyara vefasız
Sakî mi bulunmaz bana bir sahbâ mı bulunmaz"***

Bu türden türkülerde divan şiirinin bilinen şairlerinin kullanılmış olmasının yörede söz şairliğine olumsuz etkisi ise başka bir vurgulanması gereken husustur. Bu durum bölgede bu türden yeni türkü sözlerinin üretilmesini engellemiş, bir anlamda belirli sözlerle sınırlı kalınmasına sebep olmuştur.

- Şiir kâğıda süzüldükten sonra şairden ayrılarak toplumun eserine dönüştüğü gibi türkünün de saz şairleri tarafından 'söze düşmesiyle' "âşık" tan ayrılarak halka mâl edilen bir eser halini almaktadır. Benzeş bu iki hâl için söz konusu olan yaklaşımlardan kaynaklı olarak... Sözün gerçekliğine mi yoksa sesin kudretine mi itimat etmemiz gerekir?

Şiir bir anlatım biçimidir, doğru. Fakat sıradan bir anlatım biçimi olduğunu düşünmek şiire de şaire de haksızlık olur diye düşünüyorum. Şiir özel bir anlatım biçimi olarak biraz efsunlu biraz gizemli biraz da başka bir dünyanın dili olarak karşımıza çıkar. "Şiir'i" tanıdığımız kelimelerin sıra dışı kullanımıyla tahayyül dünyamızın sınırlarında yeni anlamlar bulmanın yöntemi olarak görmek hiç de abartı olmayacaktır. Bu anlamda şiirin etkisinin sesin kudretinde saklı olduğu kanaatindeyim. Şöyle düşünebiliriz: Gurbet üzerine yazılmış belki milyonlarca şiir vardır. Burada gerçeklik dediğimiz şey "*gurbet*" tir. Ve bu anlamda çoğaltılması mümkün olmayan bir şeydir. Gurbeti çoğaltan ve onu milyonlarca şiire dönüştüren

sesin büyüğü, sesin gücüdür. Karacaoğlan'ın “*Ey benim bahtiyarım, Gönülümün tahtı yârim, Yüzünde göz izi var, Sana kim baktı yârim?*” türküsünde de sesin en büyüğü hali kulaklarımızda dolanıp gözlerimizin önünde bu kelimelerden oluşan bir cümbüş oluşturmaz mı?

- Şiirin kendine özgü yanıyla bir iç musikiye sahip olduğu Yahya Kemal'den günümüze kadar daha aşikâr şekilde duyulmaya başlamıştır. Bugünümüz şiir sesinin ise ‘modern şiir’ mefhumunun içe dönük seslenişle bir başka duyuşa hitap etmektedir. Şiir yapısının iç musikiden, içe dönük seslenişe dönüştürülmesi hangi kayıplara neden olmuştur? Bir kayıp söz konusu mudur?

İçinde yaşadığımız maddi âlem çeşitli kurallarla bağlıdır. Bunlardan biri de “Kevn” ve “Fesat” kuralıdır. Şöyle ki; her şey bir taraftan yok olurken bir taraftan da yeniden yaratılmaktadır. Dünyayı döndüren nefesin bu dinamizm olduğunu söylemek hiç de yanıltıcı olmayacaktır. Şiire gelirsek her şey gibi şiir de bir taraftan yıkılmakta, pörsümekte ve de bozulmakta. Diğer taraftan ise yeniden inşa edilmektedir. Bu hayatın değişmez gerçeğidir. Bu gerçeğe direnerek hayatı anlamak, anlamlandırmak ve hayata ilişkin söz söylemek mümkün değildir. Önemli olan “değerli” olana duyulan saygı ve bağlılıktır. Yahya Kemal’e göre Orhan Veli bir bozulmadır. Fakat unutmayalım Orhan Veli olmasaydı şiirde bir Cahit Zarifoğlu olmayacaktı. Sezai Karakoç çok savruk duracaktı. Belki de bir İsmet Özel ya da Turgut Uyar hayatımıza giremeyecekti.

Hayat dinamiktir. Durmayı, bulmayı sevmez. Şiir de öyle. Cıvaya ne kadar hükmedebilirsiniz? Şiiri, sese ve söyleyişe ve de içerik olarak bir yerlere bağlayıp orada kalmasını beklemek doğru bir yaklaşım mıdır? Sanmıyorum.

Her “yeni” kendi avantaj ve dezavantajlarıyla geliyor. Zaman göstermiştir ki; Fuzuli'nin şiiri ile Sedat Umran'ın şiiri, Necip Fazıl'ın şiiri ile İlhan Berk'in şiiri arasında tercih yapmaya zorlamak, şiirimizi dolayısıyla hayatımızı sıkılaştırmaktan, çölleştirmekten ve fakirleştirmekten başka bir sonuç doğurmayacaktır.

- Cahit Öztelli'nin “Halkın iç âlemini yaşatan, beşikten mezara kadar bütün yaşayışını içine alan en dikkate değer edebi mahsuller türkülerdir.” Cümlesinden hareketle kendi şiirimize bakmaya çalıştığımızda... Belirginleştirilmeye çalışılan toplumun içyapısını ifade eden bir şiir söz konusu olabilir mi? Bu hususta söz, şiire yakın mıdır?

“Şiir-Türkü” birlikteliği veya başka bir ifadeyle içiçeliği geçmişte kalmıştır. Artık şiir, şiir olarak türkü de türkü olarak yol alabilecek, yol türeyebilecek kadar olgunlaştılar. Her disiplinin diğer bir disiplinle kesiştiği ortaklık yapacağı alanlar olabilir Fakat olabilecek şey bu kadarıyla sınırlıdır. Şiire türkülerin gücüyle yön vermek onu türkülerle bir yere taşımaya çalışmak gelinen noktada hem şiirin tarihi geçmişini hem de türkülerin kat ettiği yolu azımsamak olacaktır.

Türkülerin derinliği, sadeliği ve etkileme gücü tabidir ki bize yol göstermeye devam edecektir. Bundan yana hiçbir şüphemiz olmadığı gibi aksi de düşünülemez. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun deyiimiyle:

*“Şairim, zifiri karanlıkta gelse şiirin hası
Ayak sesinden tanırım
Nerede bir köy türküsü duysam
Şairliğimden utanırım “*

- Söyleşimizi sonlandırmadan önce biz gençlere vermek istediğiniz nasihatler var mıdır?

Nasihat bizim içini dolduramayacağımız büyüklükte bir kavram ve haddime olmadığını düşünüyorum. Yaşımın ve de yaşadıklarım sayesinde sadece birkaç tavsiye de bulunabilirim.

“Gençler!” diye başlayıp söze derim ki: Bir hikâyeniz olsun. Bir fıkranız bir de sözünüz. Bir romanınız olsun, geri dönüp dönüp okuduğunuz. Bir filminiz olsun, artık repliklerini ezberlediğiniz. Bir hüznünüz olsun, hatırladığınızda gözlerinizin yaşardığı. Bir umudunuz bir hedefiniz olsun. Bir iyiliğiniz olsun sadece sizin bildiğiniz. Garip huylarınız olsun, gizli kırılmışlıklarınız. Bir fikriniz olsun arkasında durabileceğiniz. Bir yemininiz olsun, bir hayaliniz olsun uğrunda her şeyi verebileceğiniz. İşte o zaman yaşadığınızın bir anlamı ve değeri olacaktır. İşte o zaman boşa geçtiğini düşünmediğiniz bir hayatı yaşamış olacaksınız.

- Son olarak sizden bir şiir bir de türkü tavsiyesi alabilir miyim?

Zaralı Halil Söyler ile Diyarbakırlı Celal Güzelses ki ikisi de türkülerimizin gizli kahramanlarındandır. Çok iyi iki dosttur. Ama artık yaşlılık gelip çatmıştır. Ve peşi sıra hastalıklar... Zara'lı Halil duyar ki Diyarbakır'da Celal hastadır. Kalkıp postaneye gider ve Diyarbakır Valiliğine bir telgraf çeker. Durumunu sorar dostunun. Cevap kötüdür. Celal ağır hastadır. Döner evine ve bir türkü yakar. “*Ezim eziliyor yüreğim, Çok yalvardım kabul olmaz dileğim*“ Tavsiye edebileceğim türkü budur.

İsmet Özel askeredir ve o dönemde iyi dostu olan Ataol Behramoğlu'ndan bir mektup alır. Ataol da askeredir ve de başı derttedir. Bir disiplin suçundan diskodadır. Mektubuna bir de şiir eklemiştir Ataol. İsmet Özel ne yapıp edip o şiire şiirle karşılık vermesi gerektiğini düşünür. Fakat askerlik hali, tüm zamanı doludur. Nihayetinde İsmet Özel dış çektirenlere bir günlük revir istirahati verildiğini duyar. Ağzındaki sağlam dişi çektiren İsmet Özel arkadaşına cevap olarak yazacağı “Yıkılma Sakın” şiirini tamamlar. Şiir olarak tavsiyem ise İsmet Özel'in “Yıkılma Sakın” şiiridir.

YAKIN UZAKLIK

Yekta Tanır

Gözlerinin süzüldüğü bir akşam arıyorum gökyüzünde
Bu ses, bu ses, bu ses bir yağmur çisentisi
Yağan bir yağmuru tutuyorum avcumun ayasında

Şehrinin surları mezardan, geçenlerin canı
Sokağın varlığıyla pazarlığa girmiş
İnceltirken adım adım lahzayı herkesler kimse oluyor
Kimse şehrinin surları mezardan, canıymaysa kastın
Sözüm yok, açılsın yeter ki kırk kilitli kapı

Yüreğimden toparlanır bir akşamüstü
Ölü insanların dipdiri duran mezarları arasında
Sükûnetin tılsımıyla nefes alan sözcükler
Kaldırımlarını adımlarken bana
Bir o kadar yakın ve uzak şehrin

Tam gözlerinde durur yüzün, ansızın
Lâhzadan çıkıp gelen hayırsız bir hatıranın
Direnen zihninin mahpusunda unutulmamak için
Bir gerçeklik doğar güneşin yeni günü selamıyla
Baş gösterir başaklar ve sen gözlerine kar yağan kadın
Mevsimin baharında muştularsın beni kurtuluşumla

CEYLAN BAĞIRTISI

Yusuf Mirza Keskin

Kurşuni bir intihar doğuyor geceye
İnsan, kalabalıklardan ırak doğuyor
Bir ceylan mağaralara geçiyor
Kamburundan sürünerek, boynu incinerek
Müphem ayakların çiğneyişiyle
Bu bir kayboluştur

Nazenin ceylan geçiyor kıyıdan, köşeden
Dereler tarumar
Bulutların gölgesinden geçiriliyor
İnsanların dillerinden geçiriliyor
Hançerlerin kınından akıtılıyor
Seçiliyor gözlerinden
Odlar, ateşler ve kavlar

Ceylan bir pürüzdür nerede olsa
Kesilmesi gerekir
Kan hançerlerin kınından akar
Bağırtının geldiği yerdir bağır
Ceylanın bağı gül kokar

MEHMET KAPLAN'IN ŞAM-I GARİBAN'I TAHLİLİ ÜZERİNE

Musa Kamil

Edebiyatseverler edebiyat alemine dalıp şiir türü üzerinde uğraşırken çeşitli okuma yöntemleri dener. Kimisi fonetik yönden, kimisi uyandırdığı his ve intibalar bakımından, kimisi tematik canlılığı, kimisi imaj çeşitliliği gibi cihetlerden bir şiiri beğenir ve tutar. Aynı durum akademisyenler için de söz konusudur. Edebiyat araştırmacıları da bir veya birçok şiir okuma tarzını tecrübe edip incelemelerde bulunurlar. Aynı yazıyı birden çok yöntemle okumak yanlış değildir. Burada dikkat edilmesi gereken tek husus her okuma yönteminin kendince bir doğruluğa sahip olduğunu kabul etmektir. Keza araştırmacılar tek bir okuma yöntemiyle yetinmezler, hatta bunu biraz da diğer okuma yöntemlerine saygılarından ötürü yaparlar. Yeni Türk Edebiyatı araştırmacılarından MehmetKaplanda“*ŞiirTahlilleri*”kitabında incelemelerini birkaç metotla yapmıştır. Bahsettiğimiz kitabın 1’inci cildini hasrettiği Tanzimat-Cumhuriyet arası şairlerinden Rıza Tevfik Bölükbaşı’nın “Şam-ı Gariban” adlı şiirini ele almış. Söz konusu şiir dil musikisi ve ahengini açıklayan fonetik tahlille, değişen hislerin, renk kompozisyonlarının ve imajlarının tahlilleriyle incelenmiştir. Şiirde bilhassa imajların kökenini soruşturan Kaplan, şaire ait bir “bakış tarzı”ndan çok bahsetmiş. Ona göre Rıza Tevfik dış aleme bakan ve onu duygularıyla değiştirip muhtelif manzaralara çeviren hisli bir şairdir. Yine o, bu şiirdeki imajları şairin duygu ve düşünce dünyasının doğurduğuna işaret etmiştir. Fakat şiiri bu doğrultuda tahlil eden Kaplan, bir imajda yanılmıştır. Dolayısıyla bu şiirin imajlardan şairin dünya görüşüne intikal ederek değil, dünya görüşünden imajlara giderek incelenmesinin daha doğru olduğunu düşünülebilir. Böylelikle şiirin bütün imajlarını kapsayan bir tahlili ortaya konulmuş olacaktır. Bu sebeple Şam-ı Gariban şiiri öncelikle Rıza Tevfik’in felsefi düşüncesiyle açıklanmalıdır.

Tahlilde poetikayı önceleyen Kaplan’a göre Rıza Tevfik, duygularını eşyaya yükler ve bu suretle onları değiştirir. Bu “stilistik mekanizma” yani şiir kurma yöntemi yine onun ifadesiyle şairin “dünyaya bakış

tarzı”ndan ileri gelir. Şiir incelendiğinde Kaplan’ın bu iddiasında pek haklı olduğu anlaşılır: Şam-ı Gariban, bir akşam kırlarda avare kalan bir kimsenin tabiatta harikulade hallere şahitlik edip bunları “sandım” fiiliyle biten kıtalarla sıralaması şeklinde özetlenebilir. Kaplan, bu poetik yönteme şiirden birçok örnekler veriyor: “Serin bir derenin ‘ninni söylemesi’, çiçeklerin kuşlardan ‘buse dilenmesi’, kayaların ‘düşünmesi ve mahzun olması.” Bu örneklerde görüldüğü gibi şair kendi duygularını tabiata aksettiririp bu şekilde tabiatı açılar. Başlangıçta neşe, hayret gibi duygular, ardından sonbahar ve gün batımı gibi olguların zikredilmesiyle hüznün ve ızdırap gelir. Serviler kararmış ve yaşlı, güneş yorgun ve hasta gibidir. Görüldüğü üzere şair anlık duyularını etrafında bulunan tabii unsurlara “yüklemiş” ve onları insanlaştırmıştır. Bunu tıpkı bir empresyonist gibi yaptığını söyleyen Kaplan R. Tevfik’i Cenap Şahabettin’in yanına koyar. Nitekim Rıza Tevfik’in diğer şiirlerinden de empresyonist örnekler gösterebiliriz. “Uçun Kuşlar”daki bazı mısralar buna örnektir: “O çay ağır akar, yorgun mu bilmem? / Mehtabı hasta mı, solgun mu bilmem?” Onun gurbet yıllarına ait bir diğer şiirde daha empresyonizmin izlerini görmekteyiz:

***“Her neye dokunsam, zahm-ı rikkat var!..
Ne yana bakınsam, reng-i firkat var!..
Çalkanır ağlar bir ah-ı hasret var,
Sularla çağlayan teranelerde!..”***

Dolayısıyla Mehmet Kaplan, Rıza Tevfik’te empresyonistlik bulunduğu ve şiirin böyle incelenebileceği konusunda son derece haklıdır.

Kaplan’ın Şam-ı Gariban’ı tahlil ederken “insana ait fiil, hareket, duygu ve düşünceleri tabiata yüklemek” diye açıkladığı izah tarzı onu yine yazısına aldığı “Huzurumla alem memnundur sandım” mısraında insana ait memnuniyet duygusunun aleme aksettirilmesi gibi bir yorumlamaya götürmektedir. Diğer örneklerde empresyonist şiir üslubunu gayet iyi açıklayan bu izah, burada yetersiz kalmıştır. Bunun sebebi şairin bu mısra da imge kurma yoluyla dolaylı olarak değil, doğrudan doğruya kendi felsefi tavrını açığa vurmasıdır. Şiirin öznesi daha ikinci paragraftan itibaren tabiata, avare kaldığı kırlara bakar ve bundan manalar devşirir ama bunu hep tabiatın kendisiyle beraber olduğunu ifade ile yapar: Yürürken kendisiyle dağ taş yürür, her ağaç peşinde gölge sürür, inanır ki onu her şey görmektedir. Ve nihayet alemin kendi bulunuşuyla memnun olduğunu zannederek avunur. Burada şiirin öznesi tabiatın apayrı bir varlık olarak kendisine muhatap olduğu zehabına kapılmıştır. R. Tevfik’in bu noktada eski Stoa felsefesinin tabiat görüşünden etkilendiği düşünülebilir. Fakat o bu şiirde sadece tabiatla birleşme coşkusunu yaşatmış, diğer Stoacı

fikirleri hariç tutmuştur. Aslında Kaplan da R. Tevfik'in mistik yönelişi bir "bakış tarzına" sahip olduğunu söyler. Bununla birlikte onda tabii unsurlara duygularıyla katılma değil, onları biraz kendine tabi kılma vardır. Şairin 2. paragraftan sonra tabiat dışı bir unsur zikretmesi buna örnek sayılabilir: "Servistan içinden bir ses gülerdi" Yine duygularıyla birlikte anlık şekilde sahneler değişir: "Çiçekler kuşlardan buse dilerdi/ Kainatı aşk ile mecnundur sandım", "Senenin sonbahar faslı gibiydi/ Toprak, bulut, yaprak paslı gibiydi", "Dağlara yaslanıp yatan güneşi/ Yaralı hastadır, yorgundur sandım", "Ufukta görünce o kan rengini/ Felekler ben gibi dilhundur sandım". Bu yönüyle de töz olarak bireyi esas tutan Descartes sonrası felsefeden etkilendiği akla gelmelidir.

Şiir tahlilinde poetika genellikle dünya görüşünden önde tutulsa dahi şiir dünyasını tanımada ve akademik araştırmalarda şairin hayat felsefesini dikkate almanın önemi tartışılmaz. Şairlerin iç dünyaları eserlerinde taranmalı ve dünya görüşlerinin şiirleri üzerindeki etkileri tespit edilmeye çalışılmalıdır. Şimdilerde edebiyat sahasında bu teknik eskisi kadar kıymetli bulunmamakla beraber unutulmamalı ve uygulanmalıdır. Cumhuriyet edebiyatından Necip Fazıl Kısakürek ve yakın dönemden Sezai Karakoç ve İsmet Özel şiirlerinin yanında fikir eserleriyle biliniyor. Hatta öyle ki bu isimler kimileri tarafından şair, kimileri tarafından "düşünür" olarak tanınabiliyor. Ayrıca bu isimler Türk edebiyatında etkili kalemler olarak kabul gördüğü ve hepsi de "ideolog" oldukları için halk nezdinde şairlik tanımını değiştirip değiştirmedikleri düşünülmelidir. Şu hâlde şairleri incelemede hayat felsefelerini de dikkate almak bir gerekliliktir. Zira bu dikkate alınmazsa incelemelerde mutlaka bir boşluk oluşacak veya şiirlerini anlamada büyük bir kaynak devre dışı kalacaktır. Bu yazımızda ele aldığımız Rıza Tevfik de imzasını Feylesof (filozof) olarak atan ve yazılarını böyle yayınlayan bir şahsiyettir. Hiç değilse bu tercihi hürmeten, felsefesinin şiirlerine tesirinin ne ölçüde olduğu üzerinde çalışılmayı bekleyen mühim bir konudur.

Kaynakça:

- Kaplan, Mehmet. *Şiir Tahlilleri 1. İstanbul: Dergah Yayınları, 1991*
- Yücebaş, Hilmi. *Filozof Rıza Tevfik. İstanbul: Dizerkonca Matbaası, 1957*
- Küçükalp, Kasım ve Ahmet Cevizçi. *Batı Düşüncesi Felsefi Temeller. İstanbul: İSAM Yayınları, 2004*

TÜRK DÜNYASININ İTRÎ'Sİ

Şaban Çiftci

Yrd. Doç. Dr. Oruç Rahmi Güvenç Tavşanlı Akıncıarspor bünyesinde kurduğu Mehter takımı ile hafızalara kazınmıştı.

Sonraları hep takdir ve sevgi toplamış, rahmetli Prof. Dr. Ayhan Songar hocanın yardımları ile Cerrahpaşa'da müzikle tedavi alanında doktorasını yapmış ve bu alanda uygulamaları ile dünyada ilklere imza atmıştı. Hangi hastalığa hangi makamın iyi geldiği konusunda yaptığı bilimsel çalışmalarını topladığı "Müzikterapi " adlı eseri modern tıbbın önemli kaynakçalarından oldu.

"Tümata" grubu ile nerede Türk varsa oradaki unutulmak üzere olan musiki değerlerini araştırmış, otantik enstrümanları, icra ve dans şekillerini, kıyafet ve dekorları gün yüzüne çıkartıp tüm dünyaya tanıtımlarını yapmışlardı. Pek çoğumuzun hiç adını duymadığı 200'e yakın Türk musikisindeki çalgı aletini bulup çıkartmış, kendisi de bunların büyük bir çoğunluğunun nasıl çalındığını öğrenmek adına yıllarını harcamıştı.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünü bitirdikten sonra "Allah'ın Sevdikleri" ve "Hz. Mevlâna" eserlerini kaleme almış, Türk musikisinde literatüre geçen "Tarz-ı Vefa" adlı saz semaisi ve peşrevini bestelemiştir.

Klasik Türk ve tasavvuf musikisine adanmış bir aile Güvenç'ler. Eşi Azize, kızları Süyümbike ve Kankey ile ağabeyi Yaşar bey, hep bir oldular beraberce yürüdüler bu yolda.

Türk dünyası, büyük bir değerini kaybetmiştir. Aslolan bu kubbede hoş bir seda ise o bin bir seda bırakıp gitmiştir. Hakk'a.

Mevla gani gani rahmet eylesin. Mekânı cennet olsun. Bükük beli ile Türkün harsını, müziğini zirvelere ulaştırdı. Türk dünyasının İtrî'si... Rahmeti Rahman'a gönül huzuru ile dimdik gitti. Vesselam.

SÖZE CAN VEREN ÂŞIK'IN SESİ

Ubeydullah Beşir

Saz şairliğinin temelinde yatan bir kavram vardır. Bir merasim niteliğinde olan ve aynı zamanda saz şairi için de bir icazet ehemmiyeti taşıyan bu kavram: Pîr'in elinden "bâde" içmektir.

Bâde içmek her ne kadar mefhum bir özellik taşısa da bir saz şairi için "Aşk'a" soyunmak için bir neden, sevgilisine ulaşmak için ise bir icazettir. Genellikle rüya âleminde gerçekleşen bu eylem: Pîr'in elinden bâde içmek ile başlayıp sevgilisinin gösterilmesi ile de son bulur. Saz şairleri rüyasında pîr'i elinden bâdesini içip sevgilisinin yüzünü gördükten sonra halk arasında "Âşık" namına erişir, böyle bilinir ve yoluna revan olur.

Kimi saz şairler için bu vakit epeyce erken gelir. İşte o sırada bir diyar olan Erzurum'un Narman vilayetinde yaşayan Sümmânî, vakti erken gelen saz şairlerindendi. Sümmânî daha 11 yaşında iken pîr elinden bâde içmiş ve sevgilisi Gülperi'nin güzelliğine şahit olmuştu.

*"Okudum harfini zihnim bulandı
Yaralarım göz göz oldu sulandı
Baktım çar etrafa kadeh dolandı
Nûş ettim pîrlerin bâdesin tek tek"*

Dizeleri ile o ânı dile getiren Sümmânî, ertesi sabaha "Âşık Sümmânî" olarak uyanmıştı. Babası Hasan Ağa oğlunun durumunu anlayınca eline sazını vermiş, dönemin namılı saz şairi "Âşık Erbabî'ye" teslim etmişti.

"Âşık Erbabî'nin" yanında çıraklığa mazhar olan "Âşık Sümmânî" saz ve söz sanatının inceliklerini öğrenmiş, âşık fasıllarına katılmış ve sözleri ardı sıra dizmeye başlamıştı. Söylevlerinde çoğu zaman sevgilisi Gülperi'ye olan sevdası dikkat çekmişti.

*"Ta ezel teslim olmuşum râhına dilber senin
Açaydım cemâlin için âyine dilber senin
Kondu adalet mülküne nice hüküm-i Süleymân
Yetişmedi asla kimse pâyına dilber senin"*

Mısralarıyla derdinin dermanını bulmaya çalışan "Âşık Sümmânî", yârine ulaşmak umuduyla yollara revan olmuştu. İran, Kırım, Kafkasya, Afganistan beldelerinde yârini aramış ve de o beldelerin usta saz şairleri ile fasıllara katılmıştı.

***“Çoktan beri terki vatan olmuşam
Diyar-i gurbette candan usandım
El kahrı çekmekten ömrüm tükendi
Ay yıl hafta değil günden usandım”***

Dizeleri ile gurbette çektiği sıla hasretini dile getirmiş, gurbetin zorluklarından kahırlar içerisindeyken ömrünün gün gün usandığından, canının tükendiğinden bahsetmişti.

“Âşık Sümmânî” ve onun gibi daha nice saz şairleri için aşk kutsanmıştı. Karacaoğlan, “Âşık Reyhani”, Muharrem Ertaş, Neşet Ertaş ve niceleri için. Hatta birçoğumuzun da bildiği Abdürrahim Karakoç... Mihriban...

Kimisi Abdürrahim Karakoç gibi gerçek bir sevda için sözlerine sazında can vermiş kimileriye “Âşık Sümmânî” gibi hayalindeki Gülperi’ye ulaşmak için.

Peki, onlar için aşk neydi? Niçin vardı? Bu soruların cevapları kişiden kişiye değişse de benim için tek bir cevabı var. Aşk onlara emanet edilmiş bir lütuftu. Yola çıkmaları için bir sebep, gerçek sevgililerine ulaşmak için bir yoldu.

“Âşık Sümmânî” içinde böyle olmuştu. Fanide tezahür eden aşk onu bâki bir muhabbete erdirmişti. Bu vesileyle tasavvufla da ilgilenen “Âşık Sümmânî” söylevlerine iyilik, güzel ahlak ve dünyanın fâni olduğuna dair konuları işlemeye başlamıştı.

***“Havalanma gönül çıtkma havaya
Yokla aslın yokla türâb değil mi
Ceht eyle varasın Ganî Mevlâ’ya
Döner dünya sonu harap değil mi”***

Mısralarıyla bu duygularını dile getiren “Âşık Sümmânî” gurbet ellerden memleketine geri dönmüştü. Gurbet elde usta saz şairlerinin fasıl sofralarına oturması, onlarla atışmalar düzenlemesiyle memleketinde ün salmış ve kendi söylev tarzını oluşturmuştu. Sümmânî kolu ile de bu söylev tarzını günümüze kadar ulaştırmayı başarmıştır. Kullandığı söylev dili Karacaoğlan, Pîr Sultan Abdal ve Dadaloğlu’na göre biraz daha ağır olsa da Erzurumlu Emrah’a göre bir nebze daha sade bir dili benimsemiştir.

Vakit tamamına vararak tartışılmaz hüküm “Âşık Sümmânî” de karar kılmış ve 5 Ocak 1915 yılında fani dünyadan göçmüştür.

İSTİKLÂL GECESİ

Mustafa Sade

Bayrağım! Beyazın nur, kırmızın benim arım
Yıldızın şerefimdir, Hilâlin şah damarım
Sen iste, biz dikelim seni en yüce dağa
Çehren düşmesin diye halk döküldü sokağa
Davamız haktır elbet, alın ak, duygu temiz
İmanın ziyasıyla aydınlandı gecemiz
Taşkın bir sel misali millet ederken akın
Arz'ı sarsan salâlar İstikbâli afakın
Dalgalan, mazluma dost; zalime korku salan!
Ezeldeki sevdamız, ilelebet dalgalan!
Rengine can verdiğim, üstündeki kan bizim
Üstümüze örtülmen şeref bize, şan bizim.

Onbeş Temmuz akşamı zaman dondu, an düştü
Gönderin gölgesine puslu bir duman düştü
Mahremin üzerinde gezerken kirli eller
Göğsünde iman olan kula imtihan düştü...

Ölümü öldürmeye yemin etti yürekler
Yeni bir destan yazmak yine bizleri bekler
Kalplerdeki aşk sildi korku denilen pası
Sokakları kapladı cennetin rayıhası
Dolaş bütün dünyayı sor, yiğidi desinler
İlk kurşunu sıkana Bor yiğidi desinler
Ömer Halisdemir'in gül kokarken yarası
İrem bahçesi oldu arzla arşın arası
Sanki Çanakkale'ydi gökte melekler şahit

İstiklâlini verdi iki yüz elli şehit
Kara geceye inat şu doğacak tan bizim
Kurşun yemiş eliyle bayrağı tutan bizim.
Bayraklar kefenimiz, kefene al kan düştü
Vur emri karşısında nefis denen kalkan düştü
Dualar yükselirken ümmetin dudağından

Hainin dudağına sanki bir volkan düştü...
 “Vatan sağolsun” deriz, başka çıkmaz ahımız
 Toprakta yaratıldık, toprakla nikâhımız
 Meydandaki yiğitler Yavuz’dı, Alpaslan’dı
 İman dolu sineler paletlere yaslandı
 Bedenden bir set çekti, Şerife’ler, Cahit’ler
 Ölüme mezar kazdı o gece mücahitler
 “Onlar ölü değildir” demiyor muydu ayet?
 Peygamber kokusuna ermişlerdi nihayet
 Ümmetçe yönümüzü kıblegâha döndürdük
 Yanan kızgın ateşi birlik olup söndürdük
 Taşlara dua sarıp Jetlere atan bizim
 Sevda uğruna canı cennete satan bizim.

Gönül vermek yetmedi, aşk narına can düştü
 Bu aşkın alevinden nice can, bîcan düştü
 Ateşle boyanırken asumanın çehresi
 Zalimin namlusundan toprağa mercan düştü...

Tankla, topla, tüfekle tuzak kurarken batı
 Bilmediler, inançtı bu milletin pusatı
 Korkar mıydı bu millet Tekbir sarmışken arşı
 “Korkma!” Diye başlarken Ulus’un milli marşı
 Göğüsler siper oldu, tanklara karşı durduk
 Bombaların altında bağdaş kurup oturduk
 Yüreklerdeki huşû kalû belâ akdiydi
 Onbeş Temmuz; ebedî bahara göç vaktiydi
 Şehit toprağa kalkan, gazi dimdik ayakta
 Ceddimiz rahat etsin, mâzi dimdik ayakta
 Bizi kimse bölemez, Edirne, Kars, Van bizim
 Emanet ettiğiniz bu şanlı vatan bizim.

Zifiri gecemize maverâdan tan düştü
 Gönüllere şehadet, lisana Rahman düştü

Âsım'ın şanlı nesli koşarken meydanlara
Tanklara siper olan sineye iman düştü

Ey toprağım! Bilirim her karışın cennettir
Peygamber övgüsüne mazhar olman senettir
Bağrında yatıyorken onca veli, şüheda
Bizi de bas bağrına sana ömrümüz feda
Duracaktır her zerren sonsuza dek yerinde
Nice zafer kazandı ceddimiz üzerinde
Yağmur gibi, kar gibi, sevdamız budur sana
Yurdum, yuvam, vatanım; kanımız sudur sana
İsterse bedenimi akbabalar bölüşsün
Duam ki, şehit olup bedenim, sana düşsün.
Uğruna adamışsınız sanmasınlar can bizim
Şefkatinle sardığın sinende yatan bizim.

Bir hilalin uğruna yüzlerce civan düştü
Şühedaya mihmandar, melekler revan düştü
Yankılanan salâlar yararken gökkubbeyi
Sonsuzluk seferine kutlu bir kervan düştü...
Gözlerdeki alevi görse ateş üşürdü
Asım'ın kutlu nesli tarihe not düşürdü
Kanla "Vatan" yazarken toprağına, taşına
Şehitleri gönderdik Peygamber aguşuna
Ateşinde kavruldu, göz koyan hanemize
Ya Rab! Böyle bir gece daha yaşatma bize
Toprağıma lütfunla ördür çelik ağını
Bastırma mahremime namerdin ayağını
Bayrağımlı pâyidar, yurdumu kaim eyle
Sana inananların gücünü daim eyle
Sen böyle takdir ettin, şimdilik bu han bizim
İnşallah rahmetinle ebedî cihân bizim...

FISILTININ DUASI ÇIĞLIĞININ ŞİİRİDİR: MAHMUD DERVİŞ

Kadir Sersende

Birçok şeyi anlatmak isterim. Birçok şeyi buradan, bu satırların hizasından ardı sıra, bu surların arasından peşi sıra söylemek, yazmak ve hatırlatmak isteğindeyim. Bir kalenin içinde cenk haberiyle yanıp tutuşan asker gibi, bir dağın saklı zirvesinde duralayan hedefe, o gayeye odaklanan mavzer gibi, semanın kulakları sağır eden fısıltısına duanın yakarışlarıyla karşılık vermek gibi... Tastamam ve noksansız Mahmud Derviş gibi...

Tarih bize, geçmişte nice insanların kendi düşüncesini kabul ettirmek ve dünyada uygulanabilir saha alanı açmak için ne şekilde çabaladıklarını anlatır. Bu isimlerin ekseriyeti en basit yola yani silaha, şiddete, orduya başvurmaya yeltenmiştir. Müstesna isimler de vardır ki onlar gönüllere hitap eden, ruhu besleyen sanat ve edebiyat gibi takdire şayan yolları tercih etmiştir. En meziyetli olan, nefsanî olarak da en zor olan budur zaten, zira tek başına bir savaşta bulunmayı gerektirir insana. Bire karşı milyonların olduğu bir savaş. Bu kişinin nazarında okur kitlesi davayı benimsemiş bir ordu, kalemi kılıçtan bile keskin bir silah ve haykırışlar da tüfek seslerini aciz bırakan en etkili duadır. Derviş de bu istisna tuttuğumuz isimlerden sadece bir tanesidir. İsrail'in objektif hukuk kriterlerine aykırı bütün tahrifat çalışmalarına rağmen canhıraş bir şekilde davasını, yüreği merhametle dolu bir annenin evladını kucakladığı gibi kucaklamıştır. İsyan duygularını ayağa kaldıran bu haklı davasını, terzi ustalarını anımsatan titizlikle her biri birbirinden güzel edebî yapıtlarına işlemiştir. Silahın fikri susturmaya muktedir olmadığını dünyaya göstermiştir.

Bazı olayların, oluşumların veya belli başlı şiirlerin, söyleşilerin içinde "dikkate mahsus" ibaresiyle altı çizilerek çekip çıkarılan kimi satırlar ya da dizeler bütün benlikleriyle tüme dâhil olduklarında asıl fotoğraftan daha da ehemmiyetli hale gelebilmektedir. Eserin sahibi veya müellifi tarafından hangi koşullarda, hangi ruh halinde, hangi taşı omuzlarken ya da kim bilir hangi derdi avuturken söyledikleri, yazdıkları, anlattıklarıdır. Derviş'in yaralı kalplere vatan diye kazınmış o ölümsüz dizesi gibi mesela; "Bir Filistin vardı, Bir Filistin gene var!"

Derviş, yazdığı Filistin Ulusal Marşı "Neşid El İntifada" dan bile daha etkili olmuş bu sade ama yakıcı,

sarsıcı, ümit dolu dizeyi hangi ruh nöbeti esnasında yazmıştır? Eksikliğini kesik bir kol gibi, ağrısını da migren hastalığına duçar olmuş bir hasta gibi hissettiğimiz Filistin'in tam bağımsızlığı -Elhamdülillah!- biz Müslümanlar için olağanüstü bir arzudur. “Allah nurunu tamamlayacaktır” ayetine binaen gerçekleşeceğine şüphesiz kani olduğumuz özlem dolu bir arzu.

Adlı adınca çağırmak gerekirse topraklarını önce gasp sonra da yavaş yavaş nahak yere işgal eden İsrail'in, Filistin halkına reva gördüğü acılar artık mızrak çuvala girmediği için dünyaca görülen, duyulan, bilinen bir gerçektir. Olgunlaşan, ham ruhunu yontan şahsiyetler işte böylesi bir ortamda vazifeye durmuştur. O yüzdendir ki tek beslenme kaynağı acı olanlar çağlar boyunca zalimlere zerre taviz vermeden kılıç çekmişlerdir. Derviş de şüphe yok ki bu kapsama alanına giren kendi duruşuyla yetkin ve kalplerin en gizli kıvrımlarına bile hitap eden bir aykırılıktır. Çünkü Derviş, terörizme resmi bir kılıf uyduran İsrail terör devletine korkmadan, yılmadan son nefesine kadar direnip, edebi kurşun yağmurlarına maruz bırakmıştır.

Filistin topraklarında düşüncesi filizlenmiş Derviş gibi dünyada misli menendi olmayan şahsiyetler hiçbir zaman çaresizliği kanıksamış bir tutum sergilemişlerdir. Filistin'in haklı davasını benimsemiş Müslümanlar da daima bu şahsiyetlerin sesine kulak kesilip çağrılarını bağrına basmıştır. Nitekim İsrail'in suni ve hayali iddialarını berhava eden ve son derece gelişmiş silahlarına karşın onları şebek eden ruh ve bilinç böyle bir aidiyetin sonucudur.

Kesin olan bir şey vardır ki o da Filistin'in karanlıktan kurtulup aydınlığa kavuşmasıdır. Fakat bu aydınlık, gecenin bir vaktinde tüm Filistin halkı yatağında uyurken İsrail'in attığı bombalardan çıkan alevle değil, haklı bir davayı içten savunmanın tezahürü olarak Filistinli mücahidlerin gözlerinden çıkan ateşle olacaktır. Allah için cehd göstermenin karşılığı budur. Elbette Filistin kurtulacaktır ve elbette ki zalimin zulmüne karşılık mazlumun Allah'ı yardımını gönderecektir.

Filistin şiirinin anası Fetva Tukan'ın Mahmud Derviş için söyledikleridir söylemek, yazmak ve hatırlatmak istediklerimin en kısa, en keskin, en açık ifadesi: Uzun soluklu bir direnişçiydi. Yüce gönüllük, sabır ve üretkenlik örneğiydi. Yanında ya da eserinde sürekli huzur duyduğum birisiydi. Birçoğumuzun ustası, babası ve dostuydu. Maalesef, pek çoğumuz gibi, o da sürekli cephedeydi. Başka koşullar altında olabilseydi, çok farklı ürünlerine de tanık olacaktık, kuşkusuz. Şiirlerini şarkı gibi söylerdi. Gece gözlerinde başlayanlardandı. Tedirgin ve cesaretin sesiydi.

SÜRGÜNDEN MEKTUP

Mahmud Derviş

I

Selâmlarım öpücüklerim sonsuzdur
Kayda değer başka havadis yoktur
Nereden başlasam? Nasıl noktalasam?
Zamanın akışı sonsuz
Gurbette yalnız ve yalnız
bir azık torbam var
İçinde bir kuru somun, bir coşku
ve taşıdıklarımın bir bölümünü taşıyan bir defter

Sayfalarında beni kin dolduran
canımı sıkan her şeye tükürdüğüm bir defter
Nereden başlasam?
Tüm söylenenler
ve yarından sonra söylenecekler
ne kucaklaşmayla noktalanıyor
ne de bir elin dokunuşuyla!
Gurbetçi dönmüyor memlekete
Yağmurlar yağmıyor
Tüyler büyümüyor
kaybolmuş yaralı kuşun kanatlarında
Nereden başlasam?
Selâmlarım öpücüklerim sonsuzdur
İmdi...

II

Ona söyle diyorum radyoya
Söyle ona iyiyim
Ona rastlarsanız diyorum kuşlara
Beni unutmayın sakın
Söyleyin ona iyiyim
İyiyim
Ben iyiyim
Hâlâ görüyor gözlerim!
Ay hâlâ gökyüzünde!
Hâlâ paralanmadı eski giysim
Kenarları yıprandı ama
yırtıklarını diktim, sapasağlam hâlâ

Yirmisinde bir delikanlıyım
 Düşün tam yirmi yaşımdayım
 Artık bir delikanlıyım anam!
 Yaşamla boğuşuyorum
 Sırtımda adamlarınki gibi bir aba
 Çalışıyorum
 bulaşık yıkıyorum lokantada
 Kahve yapıyorum müşterilere
 Onları mutlu kılmak için
 gülücükler takıştırıyorum
 hüzünlü çehreme

III

İyiyim
 Tam yirmi yaşımdayım
 Artık bir delikanlıyım anam!
 Sigara tütürüyorum yaslanıp duvarlara
 “Ah” çekiyorum yosmalara
 Tıpkı başkaları gibi “Dostlar” diyorum
 “Ne şeker şeyler şu kızlar!
 Çekilir mi bu yaşam, olmasa onlar?
 Onlar olmaksızın çekilir mi bu yaşam?”

Arkadaşım dedi ki:
 “Ekmeğiniz var mı a dostlar?
 Her gece aç yatılıyorsa sorarım
 nedir kıymeti insanın?”
 İyiylim
 Ben iyiylim
 Kara bir ekmeğim
 ve bir sepetçik dolusu sebzem var benim

IV

Radyoda
 mültecilerden selâm var mültecilere
 Hepimiz iyiyiz diyor herkes
 Üzgünüm diyen yok!
 Sahi ne yapıyor babam?

Tanrı'yı zikretmeyi seviyor mu yine eskisi gibi?
 Çocuklar, topraklar, zeytinlikler nasıl?
 Ya kardeşlerim?
 Memur oldu mu hepsi?
 “Her biri öğretmen olacak”
 derdi babam
 “Aç kalırım ama onları kitapsız koymam”
 demişti bir gün
 Mektupları sökebilen hiç kimse yok köyümde
 Kız kardeşim ne âlemde?
 Büyüdü mü? Geldi mi görücüler?

Ya ninem nasıl?
 Kapı dibinde oturuyor mu yine eskisi gibi?
 İyilikler için, gençler için, nimetler için
 bizlere duacı mı hâlâ?
 Ya evimiz nasıl?
 Aşınmış eşliğimiz, ocağımız, kapılarımız nasıl?
 Radyoda
 mültecilerden mesaj var mültecilere
 İyiymiş hepsi!
 Bense üzgünüm
 Neredeyse yiyip bitirecek beni sanılar
 Üzücü de olsa
 ah üzücü de olsa
 size ilişkin tek bir haber bile yok
 radyoda...

V
 Gece bir kurttur anam!
 Gurbetçiyi nereye kaçsa sıkıştıran
 ufku karaltılara açan
 kana susayan aç mı aç bir kurttur!
 Ve söğütlük rüzgârla sarmaş dolaş hâlâ
 Günahımız nedir anam?
 Bir kez hayattayken ölüyoruz
 bir kez de ölürken!

İki kez ölmemizin nedir sebebi?
Bilir misin nedir beni hüngür hüngür ağlatan?
Çabuk gel anam!
Bir gece vakti hastalandım ve ilâçlar yıktı beni!
Akşama sorulsa hatırlar mı bilmem
buralara gelen ve yurduna dönemeyen göçmeni
Akşama sorulsa hatırlar mı bilmem
kefensiz ölen göçmeni
Ey söğütlük, hatırlar mısın bilmem

o üzünçlü gölgene
ölü bir şey misali atılan
bir insandır bir insan!
Hatırlar mısın bilmem, ben de bir insanım bir insan
Bilmem cesedimi korur musun leş kargalarından!

Anam ey anam!
Bu satırları kime yazdım?
Hangi ulak iletir bunları?
Karada, denizde, ufukta
kapatmışlar tüm yolları
Ve sen ey anam!
Babam, kardaşlarım, yakınlarım, yoldaşlarım
belki hayattasınız
belki öldünüz
belki de benim gibisiniz: Adressiz!
Yurdu yoksa
bayrağı yoksa
nedir kıymeti insanın?
Evet, nedir kıymeti insanın
adresi yoksa!

**Mahmud Derviş, Biz Kaybettik Aşkta Kazanmadı,
Çev., Lütfullah Göktaş (İstanbul: Kitabevi Yayınları,
2008), 25-36.*

YERYÜZÜNÜN EZİLMİŞLERİ

Sülbiye Şerifoğlu

İlk uygarlıklar döneminde dünyada güçlü insanların zayıf olanları ezdiği ve kimsenin başkalarından insani herhangi bir hak talebinde bulunamadığı bir düzen mevcuttu. Son asırlarda eski dönemlerden bilinegelen hakların zamanla gelişmesi ve yeni bir insan tanımı ile yeni haklar öne sürülmüştür. Eski dönemde kabul gören insan hakları günümüz insan haklarından çok farklıdır.

Beşeriyetin ilk devirlerinden Babil Kralı Kiroş'un yazdırdığı bir belgede bugünkü manasıyla insan hakları vardır ama tam anlamıyla bir insan hakları bildirgesi olarak telakki edilmemektedir. Bu tarzdaki ikinci girişim Fransız İhtilali'nde olmuştur. Fakat İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirgesi (1789)'de görevini tam olarak icra edememiş, söz konusu bildiri kadınlara hak tanımadığından Olympe De Gouges kadınlara da insan hakları kazandıran Kadın Ve Kadın Yurttaş Hakları'nı düzenlemiştir. Ne var ki bu şahıs, vatana ihanet suçundan idam edilmiştir. Son olarak 1948'de Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu tarafından hazırlanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi de vazifesini tam anlamıyla yerine getirememiş, dünya halklarının ağzına tabiri caizse bir parmak bal çalmaktan öteye geçememiştir.

Batı Medeniyeti kendini hak ve özgürlüklerin beşiği olarak gördüğü halde bu hak ve özgürlükleri götürdüğünü iddia ettiği coğrafyaları yerle yeksan etmiş, hatta mevcut özgürlüklerini ellerinden alarak birçok kavmi kısmen/temelli köleleştirmiştir. Mesela Afrika kıtasındaki topluluklar bunlardandır. Batı bu topraklara güya “medeniyet” götürmek için gitmiş, fakat sonuçta üzerinde oturdukları değerli madenlere rağmen halk açlık ve salgın hastalıklarla karşı karşıya kalmıştır. İslam topraklarına barış ve demokrasi getirmek için girmiş, kan ve gözyaşından başka bir şey getirmemiştir. “Demokrasi” götürdüğü toplumlarda

ise sandıklardan kendi istediği “kukla” isim çıkmayınca seçimler iptal edilmiştir. Hatta kendi seçtiği yönetimler halkın ayaklanması ile devrilince, ülke içinde örgütlenmelerle iç savaşlar çıkarmıştır.

İnsan Hakları Bildirgesi’nde “halkın direnme hakkı” mealinde bir madde bulunmasına rağmen bu hakkını kullanan toplumlar bu bildirgeyi yayınlayanlar tarafından mağdur edilmiş, halk propagandalarla birbirine düşürülmüştür. Örneğin Suriye İç Savaşı dokuzuncu yılına girmiş olup gitgide daha karmaşık bir sorun haline gelmiş bulunmaktadır. Ancak uluslararası örgütler bu ülkede işlenen insan hakları ihlallerinin hâlâ önünü alabilmiş değildir.

Hâlâ Ön Asya ve dünyanın çeşitli bölgelerindeki fabrika ve tarlalarda günde bir dolara çalıştırılan çocuk işçiler varken dünyamızda evrensel insan hak ve özgürlüklerinin var olduğu iddiası gülünç olmaktan öteye gidememektedir. İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinden bugüne insanların, insan hak ve hürriyetleri adına ortaya koydukları uğraşlar takdire şayandır. Lakin son yüzyıllarda yaşanan küresel sömürü sisteminin ikiyüzlülüğü had safhadadır. Batı insanı için Doğu insanı her zaman ilkel ve ikinci sınıf olarak görülmüştür. Kendi topraklarında ezilen ve hak talep edemeyen kesim genelde yine Doğu kökenlidir. Amerika Birleşik Devletleri, Afrika’dan ülkesine getirdiği siyahi insanlara işkence yapmış ve onları yıllarca köle olarak görmüştür. Hatta Amerika halkı ülkelerini ellerinden aldıkları iddiası ile kıtada kendilerinden önce hayat süren Amerikan yerlilerine bile ikinci sınıf insan muamelesi yapmıştır, yapmaktadır.

Kısacası Yüce Yaratıcı bütün insanları eşit yaratmasına rağmen dünyada birçok coğrafyada hala ezilen ve köle muamelesi gören halklar ve insanlar bulunmaktadır. İslam Peygamberi de “Arap’ın Acem’e üstünlüğü yoktur”, “Hepiniz topraktansınız”, “Siyah derili olanın beyaz derili üzerine bir üstünlüğü yoktur, beyazın da siyah derili üzerine bir üstünlüğü yoktur” buyurarak; bütün insanların eşit olduğu ve eşit haklara sahip olduklarını vurgulamıştır. Kendini diğer insanlardan üstün gören zihniyetin yok olacağı ve insanların huzur ve barış içinde yaşayacaklarına dair umudumuz daimidir.

ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU VE ŞERİF TAŞLIOVA MÜŞÂARESİ

Özay Şenöz

Müşâare yahut atışma âşıkların eskiden beri yapageldikleri bir maharet gösterisidir. Âşık, âşık ünvanını almak için önce rüyasında veya uyanırken Hızır (a.s)’ı veya mübarek bir “pir”i görür, elinden bir kadeh içer, bir mahlas alır ve şiir söylemeye başlar. Sonra sıra yakın şehir veya kasabadaki meşhur bir aşığı mat etmeye, “bağlamaya” gelir. Böylece söz konusu kişi halk indinde âşık mevkiini kazanır.

Âşık atışmaları kahvelerde, meydanlarda veya hususi meclislerde düzenlenir. Âşıklar irticali -hazırlıksız, doğaçlama- olarak sazıyla karşılıklı şiir söyler. Belli kaideleri, fasılları vardır. Eski canlılığını kaybetse de bu gelenek günümüze kadar ulaşmıştır.

Aşağıda verdiğimiz örnek ikisi de Karslı olan Murat Çobanoğlu ve Şerif Taşlıova’ya ait bir atışmadandır. Fakat bu atışmanın farklı bir özelliği var: Hiçbir kelimesinde dudak ünsüzleri olan “m, p, b” ve hatta “v” sessizi geçmez. Bu “lebdeğmez” atışmasıdır. Şairler bunu iki dudakları arasına bir iğne veya kürdan koyarak yaparlar.

Murat Çobanoğlu:

**“Dinle ey candan arkadaş
Zârdan anlayanlar anlar
Aşktan her insan ne anlar
Yârdan anlayanlar anlar**

**Aşktan ne anlar her canlar
Yârdan anlayanlar anlar”**

Şeref Taşlıova:

**“İnsanlarda hayâ gerek
Ardan anlayanlar anlar
Atlı değil yaya gerek
Yerden anlayanlar anlar”**

Murat Çobanoğlu:

**“Nedir derdin nedir acı
Eğer alsa can ilacı
Yandı canlar aldı acı
Telden anlayanlar anlar**

**Aldı canda canda acı
Telden anlayanlar anlar”**

Şeref Taşlıova:

**“Âşıkların aşk adedi
Aşk ile gezerler deli
Kendisine açar eli
Sırdan anlayanlar anlar**

**Kendini anlayan dili
Sırdan anlayanlar anlar”**

BİR AYRILIK BİR YOKSULLUK BİR ÖLÜM: MUHARREM ERTAŞ PORTRESİ

Mert Aslankılınç

Üstat Muharrem Ertaş 1913 senesinde Kırşehir'in küçük bir köyü olan Büyük Oba'da dünyaya gözlerini açtı. Muharrem Ertaş zurnacı Kara Ahmet ile Ayşe Hanım'ın 5 çocuğundan biriydi. Henüz 7-8 yaşında bağlama dersleri almaya başlayan Muharrem Ertaş'ın ilk hocaları dayıları Bulduk Usta ve Yusuf Usta'dır. Saza ve söze olan sevgisi henüz çok küçükken tebarüz etmişti. Köylerde sünnet ve düğün törenlerinde, bayramlarda saz çalarak dolaşması dikkatleri üstüne çekmesine sebep oldu. Muharrem Ertaş'ın asıl ustası Yusuf Usta'dır. Yusuf Usta yöresinin anonim ezgilerinin yanı sıra daha çok Toklumenli Âşık Sait'in (1835-1910) şiirlerini ustaca çalıp söyleyen ve bütün bunları Muharrem Ertaş'a da öğreten yörenin en ünlü saz ustalarından biridir.

Muharrem Ertaş o günleri şöyle anlatıyor: “Çalıp söyleme merakım küçük yaşlarda başladı. Bulduk adındaki dayımın çok güzel sesi vardı. Bir köyde türkü söyledi mi diğer köyde dinlenirdi. Hatta seferberlikte asker kaçaklarını yakalamak için subaylar dayımı yanlarına alıp köy köy dolaşırlarmış. Dayıma türkü söylettirip kendileri de pusuya yatarlar ve dayımın sesine dağlardan köye inen kaçakları yakalarlarmış. Derken, Yusuf Usta beni çok severdi. Merakımı görünce beni yanına aldı. Her gittiği yere götürdü. Düğünlerde, bayramlarda, eğlencelerde yanından ayırmayarak ustalarından öğrendiğini bana da öğretirdi. Yedi yıl onunla çalıştıktan sonra artık tek başıma çalıp söylemeye başladım.”

Oğlu Neşet Ertaş'ın da belirttiği gibi Muharrem Usta, Orta Anadolu geleneksel halk müziğinden çok geniş bir repertuvara sahiptir. Bozokların yanı sıra halay türünün örneklerini de çalıp söyleyen Muharrem Usta, aynı zamanda Karacaoğlan Şeyh Galip, Pir Sultan Abdal ve Dadaloğlu gibi üstatların deyişlerini seslendirmiştir.

“Usandım Şu Yalan Dünyadan Ay Dost” çığırmasında olduğu gibi dinsel içerikli türkülere çokça yönelen Muharrem Usta ses genişliği, rengi ve tınısının yanı sıra; gırtlak nağmeleri, sesini çarpma, titreme, “trilelli” kendine has kullanışları ve bütün bunların üstüne yiğitçe edası ile gelmiş geçmiş en büyük bozlak okuyucusu olarak kabul edilir.

3 evlilik yapan ve 8 çocuğa sahip olan Muharrem Usta'nın ömrü, yöresel tabirle "sekiz baş horantaya" ekmek parası kazanmak uğruna son derece zor ve kötü şartlarda çalışıp çırpınmakla geçer. Aynı zamanda bu mücadeleyi verirken 35 büyük esere imza atmıştır.

Muharrem Usta karısı Döne Ertaş'tan olan oğlu Neşet'in kendisi gibi saza ve söze olan ilgisini hissetmiş ve oğlu Neşet'i yanına alıp eğitmiştir. Neşet Ertaş babası Muharrem Ertaş ile birlikte yörenin düğünlerinde sazı ile türkü söylemeye başladı. Ertaş, etkilendiği tek kişinin babası Muharrem Ertaş olduğunu söyler. Bu durumu şu şekilde ifade eder: "Babamla ben aynı ruhun insanlarıyız. Muharrem Usta kendisinden sonra en az eserleri kadar büyük bir üstat bırakmıştır.

Muharrem Ertaş, 1970'li yıllardan itibaren oğlunun şöhreti sebebiyle "Neşet Ertaş'ın babası Muharrem Ertaş" olarak ismi daha çok duyulur olmuş fakat hiçbir zaman layık olduğu gerçek şöhrete erişememiştir. Zaten Muharrem Usta hiçbir zaman şan-şöhret veya büyük paralar kazanmak için sanat yapmamıştır, çalıp söylemek onun için bir yaşama biçimidir.

Bu dünyada 71 yıl yoksul, kendi halinde ve sessizce yaşayan Muharrem Ertaş, 1984 yılının 3 Aralık günü yine yoksul ve sessizce hayata gözlerini yumdu.

"Şu yalan dünyadan usandım doydum

Elveda eyledim gayri cihâna

Aldanıp şeytana nefsim uydum

Garip bülbül gibi düştüm figâna

Günahım çok, gözüm dolu yaş ile

Gece gündüz sinem döverim taş ile

Yâ Rabbim, sen habibine bağışla

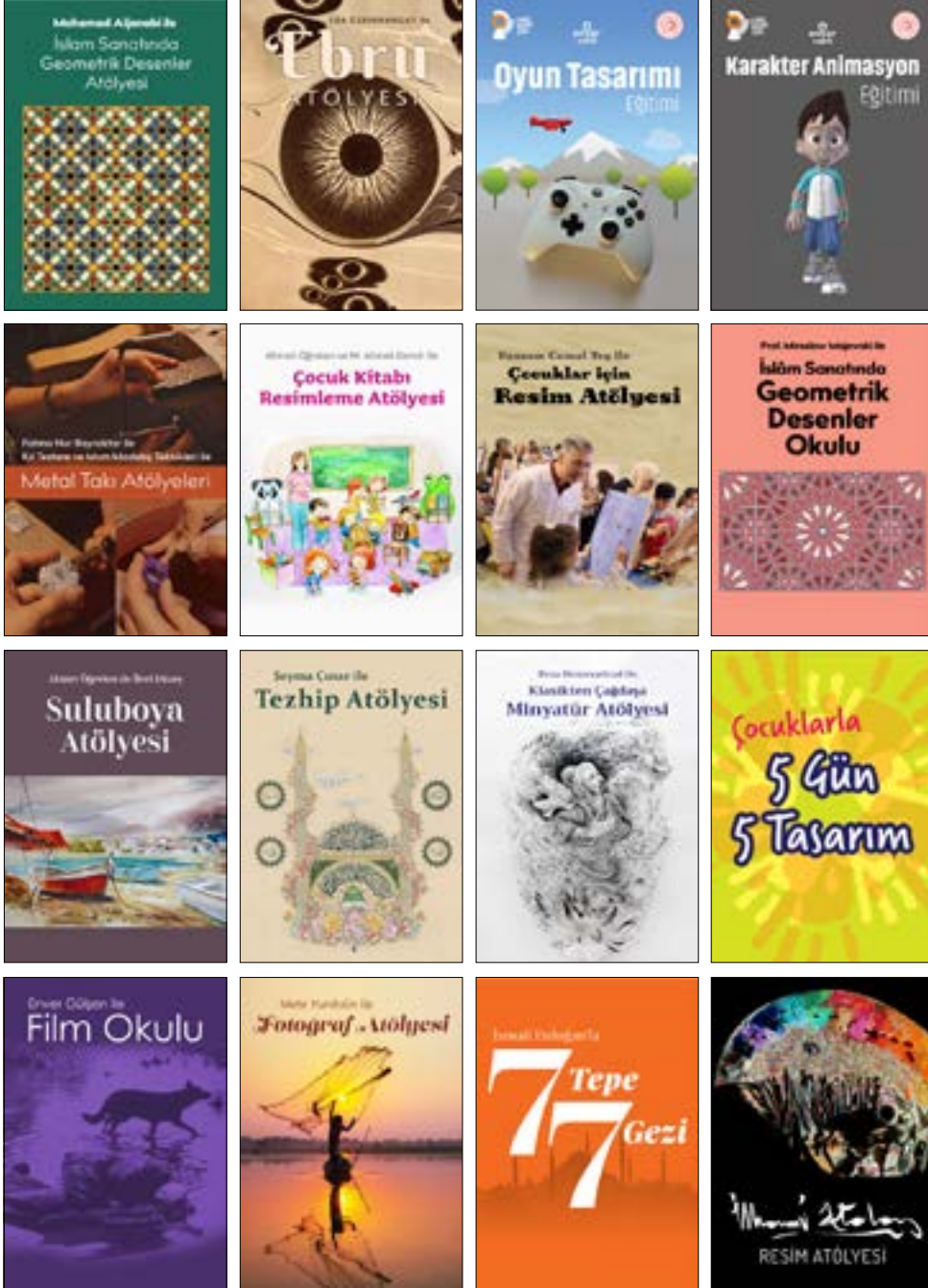
Rahimsin, Rahman kalma noksana

Hep seni zikreder dallar ağaçlar

Akan ulu sular, havada kuşlar

Kul kusur işler, sultan bağışlar

Muhtaçtır ben gibi kulun nisyâna"

Yoksa kimler bilecek burada böyle bir adam
Yüzü yüzlerden kesik kalbi sazlardan kesik

Süleyman Çobanoğlu

